SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI

Tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten asettautuminen Etelä-Pohjanmaalle

Toni Ahvenainen, Markku Mattila,
Olena Temnikova & Mika Raunio

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
Regional Council of South Ostrobothnia

Punainen Risti

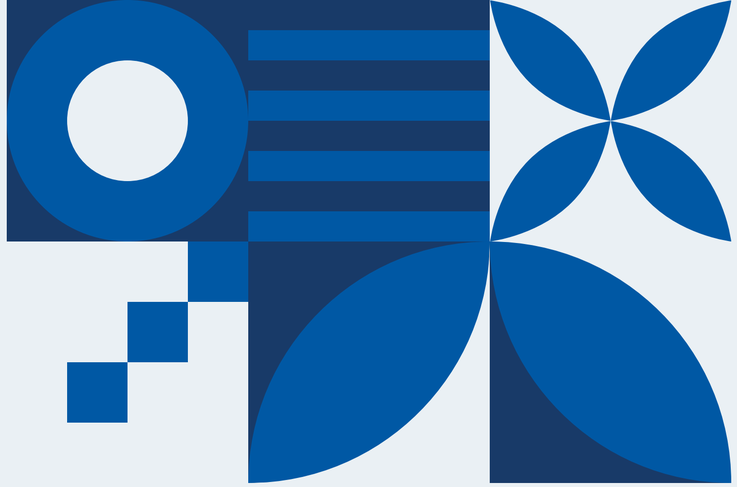

Julkaisu B:115
Etelä-Pohjanmaan liitto

Copyright 2023 Etelä-Pohjanmaan liitto ja kirjoittajat

Kirjoittajat: Toni Ahvenainen, Markku Mattila, Olena Temnikova & Mika Raunio

Tilapäistä suojelua saavien ukrainalaisten asettautuminen Etelä-Pohjanmaalle

Graafinen suunnittelu & taitto: Antti Tiainen, Kuviomedia

ISBN 978-951-766-448-6 (nide)
ISSN 1239-0607

ISBN 978-951-766-449-3 (verkkojulkaisu)
ISSN 2670-2266

Etelä-Pohjanmaan liitto, Seinäjoki, 2023

SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI

Saatteeksi (1/2)

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan alkoi helmikuun lopussa 2022. Sen seurauksena maasta on paennut miljoonia ukrainalaisia. Pelkästään Euroopan unionin alueelle sotaa paenneita on yli 8 miljoonaa, joista noin puolet on hakenut tilapäistä suojelua. Suomeen on saapunut vain murto-osa Eurooppaan paenneista. Väkilukuun suhteutettuna osuus on kuitenkin Pohjoismaidein korkein. Vuosi sodan alkamisen jälkeen helmikuussa 2023, ukrainalaisia oli Suomessa noin 50 000 henkeä.

Tässä raportissa tarkastellaan sitä, miten ukrainalaiset ovat saapuneet Suomeen ja Etelä-Pohjanmaalle. Raportin tarkoituksena on erityisesti valaista sitä, miten Etelä-Pohjanmaan viranomaisverkosto, yhdessä kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten kanssa, on onnistunut ukrainalaisten vastaanotossa. Lisäksi raportissa kerrotaan, miten ukrainalaiset itse ovat kokeneet Etelä-Pohjanmaalle saapumisen ja minkälaisia ongelmia he ovat kohdanneet. Raportin näkökulma kytkeytyy vastaanoton haasteisiin. Samaan aikaan on kuitenkin syytä korostaa, että kokonaisuutena kokemus Etelä-Pohjanmaalla on ollut myönteinen. Suomen vähiten kansainvälistynyt maakunta on kriisin myötä oppinut näkemään sekä pakolaiset että oman toimintapotentiaalinsa uudessa valossa. Pakolaisuuteen liittyvät käsitykset ovat monipuolistuneet. Maakunta on myös todistanut itselleen, että poikkeuksellisissa tilanteissa se kykenee myös poikkeukselliseen toimintaan.

Eurooppaan paenneet ukrainalaiset ovat virallisesti ja legaaliselta asemaltaan tilapäistä suojelua saavia, eivät kansainvälisen suojelun piirissä olevia pakolaisia. Vaikka he ovat paenneet kotimaassaan käytävää sotaa ja ovat

Saatteeksi (2/2)

siten käytännössä pakolaisia *(de facto)*, heille ei ole myönnetty kansainvälisen sopimusjärjestelmän tunnistamaa ja lakiin perustuvaa pakolaisen asemaa *(de jure)*. Tässä raportissa viittaamme kuitenkin heihin ja heidän asemaansa usein pakolaisuuteen vertautuvalla tavalla, sillä uskomme tämän lisäävän tekstin sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä. Tämä valinta on mielestämme tärkeä myös siksi, että ukrainalaisten tilanne, heidän tarpeensa ja kokemuksensa tulisivat huomioiduksi tosiasioita vastaavalla tavalla.

Raportti perustuu sekä Etelä-Pohjanmaan toimijoiden että ukrainalaisten haastatteluihin. Raportin toteuttamisesta on vastannut Siirtolaisuusinstituutin Seinäjoen yksikkö, jossa hanketta on johtanut vanhempi tutkija Markku Mattila ja selvitystyötä toteuttanut tutkija Toni Ahvenainen. Ukrainalaissyntyinen, mutta Suomessa asuva Olena Temnikova on asiantuntijana vastannut ukrainalaisten haastatteluista. Aineiston analyysi ja raportin kirjoitus on toteutettu tutkimusryhmän yhteistyönä. Raportin kirjoittamiseen on osallistunut myös Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkija Mika Raunio.

Raporttia ovat rahoittaneet Etelä-Pohjanmaan liitto, Suomen Punaisen Ristin Länsi-Suomen piiri sekä Siirtolaisuusinstituutti. Raportti on tuotettu ajalla 8/2022—3/2023. Kiitokset kaikille haastatelluille virkamiehille, kansalaisjärjestöjen edustajille, vapaaehtoisille ja erityisesti ukrainalaisille.

Seinäjoella 31.3.2023

Raportin kirjoittajat

Sisällys

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET 6

Kriisin hallinta | Vastaanotto | Integraatio | Alueen heikkoudet | Yhteisöllisyyden avulla onnistumiseen | Tulevaisuus

I HANKE 16

Perustiedot | Aineisto

II TAPAHTUMIEN KEHYS 20

Ukrainalaisten pako Eurooppaan | Tilapäisen suojelun direktiivi | Hyväksytyt pakolaiset | Määränpäänä Suomi | Reitit ja saapuminen | Kohteena Etelä-Pohjanmaa | Tulijoiden profiili | Suomalainen vastaanottojärjestelmä

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA 31

Viranomaisten viivästynyt vastaus | Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten merkittävä rooli | Uusi toimintamalli | Seinäjoen vastaanottokeskus

IV TILANNEKUVA 40

Pitkittynyt kriisi | Asuminen | Työllistyminen | Työllistymisen esteet | Kotoutuminen | Lasten hyvinvointi

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS 54

Saapuminen alueelle | Palvelujärjestelmän arki | Ryhmien väliset suhteet | Koettu Etelä-Pohjanmaa

VI TUNNISTETUT HAASTEET 60

Kriisinhallinnan kansallinen rajapinta | Alueellinen yhteistyö ja toiminnan organisointi | Digitaalisten järjestelmien jäykkyys kriisitilanteessa | Integraatio

VII LÄHITULEVAISUUS 65

Mahdollisuudet | Uhat

LÄHTEET 69

Keskeiset johtopäätökset

Kriisin hallinta (1/2)

1. Kriisin alkua luonnehti Etelä-Pohjanmaan kunnissa viranomaistoiminnan hetkellinen halvaantuminen. Tämä johtui riittämättömästä tiedosta/tilannekuvasta sekä viranomaisten välisestä epäselvästä vastuunjaosta. Tilapäisen suojelun direktiivi ja Maahanmuuttoviraston ohjeistus tarjosivat viranomaisten toiminnalle ohjausta. Kuitenkin ilman selvästi osoitettua alueellista johtajaa monet toimijat ajautuivat alussa yksin tulkitsemaan sitä, miten direktiiviä tulisi käytännössä noudattaa.

2. Viranomaistoiminnan hetkellistä viivettä paikkasi merkittävästi kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten nopea reagointi sekä heidän tulijoille jakamansa huomattava materiaalinen apu. Vapaaehtoistoimijoiden kyvykkyys oli kuitenkin vaihteleva ja luonteeltaan erilainen, kuin lain puitteissa järjestetty viranomaistoiminta. Parhaimmillaan se oli ennakoivaa, hyvin johdettua ja ammattimaista ylittäen viranomaisten osaamisen. Heikoimmillaan ohut osaaminen ja tiedonjaon katveet aiheuttivat viranomaisille ja ukrainalaisille lisätyötä ja epäselvyyttä. Kriisin alussa järjestöjen ja vapaaehtoisten työpanos oli kuitenkin niin merkittävä, että ilman heidän apuaan ukrainalaisten vastaanotossa olisi todennäköisesti koettu merkittäviä inhimillisiä onnettomuuksia.

3. Kriisin keskeinen erityispiirre ja haaste oli ukrainalaisten osin hallitsematon saapuminen ja laaja sijoittuminen eri puolille maakuntaa. Etelä-Pohjanmaalla kuntien valmiudet

Keskeiset johtopäätökset

Kriisin hallinta (2/2)

vastaanottoon olivat kuntakohtaisesti hyvin erilaiset. Osassa kuntia ei ollut aikaisempaa kokemusta pakolaisten vastaanotosta ja kohtaamisesta. Toisissa kunnissa valmiudet ukrainalaisten vastaanottoon olivat paremmat aikaisemmin tehdyn pakolaistyön vuoksi. Vähäisempien valmiuksien takia vapaaehtoisten tekemän työn merkitys korostui erityisesti pienemmissä kunnissa.

4. Erityisesti digitaalisten järjestelmien joustamattomuus oli tehokkaan viranomaistyön este. Keskeiset työntekoon, verotukseen ja asumiseen liittyvät viranomaispalvelut perustuvat vahvasti digitaalisiin järjestelmiin ja vaativat usein sekä asiakkuuden näihin järjestelmiin että vahvan tunnistautumisen digitaaliseen asiointiin. Ukrainalaisten suuri määrä ja poikkeukselliset olosuhteet (esimerkiksi matkustusasiakirjojen puute) toivat esiin digitaalisten järjestelmien jäykkyyden rasituksen alla.

Keskeiset johtopäätökset

Vastaanotto

1. Ukrainasta paenneita on Suomessa enemmän, kuin esimerkiksi turvapaikanhakijoita oli vuonna 2015. Tämä ei kuitenkaan rasita Suomen vastaanottojärjestelmää samalla tavalla, sillä käyttöön on otettu hajautettu vastaanottomalli. Sen ansiosta ukrainalaiset eivät lähtökohtaisesti asu laitosmaisesti vastaanottokeskuksessa, vaan alueen vuokra-asunnoissa. Hajautettu vastaanottomalli sallii myös yksityismajoituksen, josta aiheutuvat kustannukset ukrainalaiset maksavat itse. Tältä osin vastaanottoon liittyviä kustannuksia on siirtynyt vastaanottojärjestelmältä tulijoiden maksettavaksi.

2. Asuminen muualla kuin laitoksessa koetaan Etelä-Pohjanmaan ukrainalaisten joukossa inhimilliseksi, sillä se mahdollistaa laitosta paremmin normaalin perhe-elämän. Tämä taas vaikuttaa positiivisesti myös heidän turvallisuudentunteeseensa.

3. Hajautettuun vastaanottomalliin liittyy kuitenkin myös selvästi tunnistettuja haasteita. Keskeisin niistä on se, että viranomaiset eivät välttämättä onnistu saavuttamaan kaikkia alueelle saapuneita ukrainalaisia ja että kosketuspinta tilapäisen suojelun piirissä oleviin voi jäädä ohueksi. Hajautetun vastaanottomallin vuoksi osa ukrainalaisista jää helposti viranomaistiedotuksen katveeseen ja mahdollisesti myös ilman heille kuuluvia oikeuksia ja palveluita.

Keskeiset johtopäätökset

Integraatio

1. Tilapäisen suojelun direktiiviin liittyvä työnteko-oikeus antaa hyvän lähtökohdan työmarkkinaintegraatiolle. Ongelma on, että **suomalainen vastaanottojärjestelmä ei luo tarpeeksi vahvoja ja helposti tunnistettavia taloudellisia kannustimia ukrainalaisten omaehtoiseen työmarkkinoille integroitumiseen.** Ukrainalaisilla on saapuessaan vahva motivaatio työllistyä. Tämä etu menetetään, jos passiivisen asiakkuuden omaksumisesta vastaanottojärjestelmässä tulee heille taloudellisesti kannattavampaa, kuin olisi itselliseen elämään pyrkiminen ja aktiivinen integroituminen alueen työmarkkinoille.

2. Etelä-Pohjanmaalla on vahva tahto vastaanottaa ukrainalaiset ja auttaa halukkaita asettumaan pysyvästi maakuntaan. Kuntien asenteesta kertoo esimerkiksi se, että Maahanmuuttoviraston luomaan kuntamalliin on Etelä-Pohjanmaalla siirrytty hyvin aktiivisesti. Ukrainalaisiin myös suhtaudutaan maakunnan asukkaiden keskuudessa monin tavoin positiivisemmin kuin pakolaisiin tyypillisesti. Ukrainalaisista kolme viidestä ilmoitti syksyn 2022 haastatteluissa haluavansa jäädä maakuntaan pysyvästi.

Keskeiset johtopäätökset

Alueen heikkoudet (1/2)

Etelä-Pohjanmaa oli monella tavoin valmistautumaton kriisin kohtaamiseen. Valmistautumattomuus näkyi esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

1. Kuntien ennakointi oli vähäistä ja valmiudet heikkoja. Maakunnassa oli koettu vuonna 2015 pakolaiskriisi, joten joissakin kunnissa oli kokemusta tämän kaltaisesta tilanteesta. Useimmissa kunnissa ei kuitenkaan ollut valmiussuunnitelmaa laajamittaisen maahantulon varalle. Maahanmuuttoviraston vahva toimijuus vuonna 2015 oli tehnyt paikallisen tason valmiussuunnitelmista monin tavoin merkityksettömiä ja kuntien käsitys oman ennakoinnin tarpeesta oli hämärtynyt. Toisaalta, vuoden 2022 tilanne poikkesi suuresti vuodesta 2015. Etenkin kriisin alussa kyse oli hallitsemattomasta laajamittaisesta maahantulosta koko maakunnan alueelle, minkä kaltaisen tilanteen ennakointi ei ollut todennäköistä.

2. Viranomaisten toiminnasta puuttui kriisijohtajuus. Laajamittaisen maahantulon varalle ei ole määritelty alueellista johtajaa. Etenkin kriisin alussa alueelliselle kriisijohtajuudella oli voimakas tarve, jotta eskaloituvaan tilanteeseen olisi kyetty vastaamaan nopeasti ja tehokkaasti. Ennakoivan otteen sijasta jäätiin usein odottamaan kansallisen tason ohjausta. Kriisijohtajuuden puutteen vuoksi alueella ei kyetty nopeaan ja vaikuttavaan toimintaan, jolla kriisiin vastaamisen aloitekyky olisi palautettu maakunnalle, vaan viranomaisten rooli jäi lähinnä reagoivaksi. Eri lähtökohdista

Keskeiset johtopäätökset

Alueen heikkoudet (2/2)

toimivat järjestöt ja vapaaehtoiset tulivat paikkaamaan johtajuuden puutetta järjestämällä ukrainalaisten asioita ruohonjuuritasolla.

3. Viranomaisten yhteistyö oli heikkoa. Alueen viranomaiset omaksuivat kriisinhallintaan tarkoitetun tilapäisen suojelun direktiivin ja siihen liittyvän uuden toimintamallin epätahtisesti ja omissa hallinnollisissa siiloissaan. Se aiheutti hankausta viranomaisten välisessä yhteistyössä ja viivästytti tehokasta reagointia. Yhteistyön puute johtui osittain suomalaisen palvelujärjestelmän luonteesta, eli siitä että palvelut ja niiden saatavuus ovat usein hajallaan eri organisaatioiden ja viranomaisten kesken. Tiedonkulku ja uusien yhteisten prosessien luominen oli alueella hidasta, mikä heijastui sekä ukrainalaisten ohjaukseen ja palveluihin että yhteistyöhön kriisinhallinnan erilaisten sidosryhmien kanssa. Maakunnan reagointi olisi todennäköisesti ollut yhtenäisempi, mikäli alueella olisi ollut jo ennen kriisin alkua enemmän viranomaisten organisaatiorajat ylittävää yhteistyötä (esim. tiedonvaihdon alustat ja yhteiset hankkeet).

Keskeiset johtopäätökset

Yhteisöllisyyden avulla onnistumiseen (1/2)

1. Kaikista haasteista huolimatta ukrainalaisten vastaanottoa maakuntaan voi pitää onnistuneena. Ukrainalaiset ovat vastaanottoon tyytyväisiä ja heidän kokemuksiaan vuoden 2022 tapahtumista, erityisesti kriisin alkuvaiheesta, määrittää vahvasti maakunnan asukkaiden solidaarisuus ja auttamisenhalu. Ukrainalaisten positiivista kokemusta selittääkin todennäköisesti järjestöjen ja vapaaehtoisten suuri rooli kriisin alkuvaiheessa.

2. Solidaarisuudella ja auttamishalulla on erittäin tärkeä merkitys kriisinhallinnassa, sillä niillä on voimakas yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä edistävä vaikutus. Toisaalta solidaarisuus ja auttamishalu voivat aiheuttaa myös häiriöitä, kuten esimerkiksi yliavunantoa tai koordinoimatonta ja riskialtista toimintaa.

3. Yhteisöllisyyden hyveen suurin sudenkuoppa kriisinhallinnassa on kuitenkin sen valikoiva ja helposti haihtuva luonne. Solidaarisuus ja auttamishalu määrittyvät aina jossakin olemassa olevassa poliittisessa suhteessa kohdistuen ennemmin *meihin* kuin *muihin*. Sen vuoksi yhteisöllisyys tai siihen liittyvä solidaarisuus ja auttamishalu eivät voi olla perusta, jolle laajamittaisen maahantulon kriiseihin vastaavat yhteiskunnalliset järjestelmät rakennetaan. Kestävän ja alueellista resilienssiä kasvattavan toiminnan tulee perustua ennalta määrättyihin toimintamalleihin ja vastuunjakoon sekä pysyviin rakenteisiin. Ne varmistavat vaikuttavan ja oikean toiminnan silloinkin, kun tulijat eivät heti herätä laajasti yhteisön myötätuntoa ja auttamishalua, eikä tilanne välttämättä mukaile asukkaiden tai maakunnan odotuksia.

Keskeiset johtopäätökset

Yhteisöllisyyden avulla onnistumiseen (2/2)

4. Vaikka Etelä-Pohjanmaa oli valmistautumaton Ukrainan kriisiin ja valmiudet vastaanottaa ukrainalaisia olivat monin paikoin heikot, **maakunta onnistui kriisin vastaanotossa yhteisöllisyyden ja myönteisten olosuhteiden ansiosta.** Maakunnan kriisinhallinnan rakenteita, resilienssiä ja iskunkestävyyttä on kuitenkin syytä kehittää tulevaisuudessa, sillä seuraavat kriisit eivät välttämättä ole luonteeltaan yhtä anteeksi antavia.

Keskeiset johtopäätökset

Tulevaisuus (1/2)

1. Etelä-Pohjanmaa on väestöpohjaltaan ollut Suomen vähiten kansainvälistynyt maakunta. Maahanmuutto ja pakolaisten vastaanotto ovat kumpikin olleet alueella vähäistä. **Nyt tilapäistä suojelua saavien osuus maakunnan väestöstä on korkeampi kuin Suomessa keskimäärin** ja alueen asukkaat ovat vastaanottaneet ja tukeneet ukrainalaisia lukuisin eri tavoin. Monista vastaanottoon liittyvistä käytännön ongelmista huolimatta kohtaaminen tulijoiden ja asukkaiden välillä on ollut positiivinen. Tämä tulee vaikuttamaan siihen, miten alue tulevaisuudessa mieltää maahanmuuton ja pakolaisuuden. Se avannee maakunnan silmät näkemään laajemminkin niitä mahdollisuuksia, joita näihin ilmiöihin sisältyy.

2. Maaliskuusta 2023 lähtien tapahtuva kuntiin siirtyminen todennäköisesti rasittaa kuntien palvelujärjestelmiä ja edellyttää viranomaisilta varautumista ja tiivistä yhteistyötä. **Kuntien pitää varautua uusiin kuntalaisiin esimerkiksi lisäämällä palvelujärjestelmien kapasiteettia ja hankkimalla aktiivisesti vuokra-asuntoja.** Samanaikaisesti on syytä selvittää sellaisia joustavia menettelytapoja, jotka varmistavat ukrainalaisten uuden elämän vakauden säilymisen heidän siirtyessään palvelujärjestelmästä toiseen, vastaanottojärjestelmästä kuntalaisiksi. Tämä koskee esimerkiksi asuntoa, päivähoitoa, koulua ja terveydenhoitoa.

Keskeiset johtopäätökset

Tulevaisuus (2/2)

3. Kuntiin siirtyminen antaa ukrainalaisille mahdollisuuden muuttaa kunnasta toiseen ja saattaa johtaa ukrainalaisten muuttoliikkeeseen maan sisällä. Parempien työmahdollisuuksien vuoksi ukrainalaiset saattavat siirtyä suurille kaupunkiseuduille sekä erityisesti Uudellemaalle, missä on muihin maakuntiin verrattuna lukumääräisesti eniten ukrainalaisia.

I HANKE

Perustiedot | Aineisto

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Perustiedot

Hankkeen nimi

Ukrainalaiset pakolaiset Etelä-Pohjanmaalla
(1.8.2022—31.10.2023)

Toteuttaja

Siirtolaisuusinstituutti, Seinäjoen yksikkö
(Toni Ahvenainen, Markku Mattila & Olena Temnikova)

Rahoittajat

- Etelä-Pohjanmaan Liitto (AKKE 2022 08)
- Suomen Punainen Risti, Länsi-Suomen piiri
- Siirtolaisuusinstituutti

Tavoitteet

Hankkeen tavoite on muodostaa kokonaiskuva siitä, miten Etelä-Pohjanmaalla on onnistuttu vastaamaan tilapäistä suojelua hakeneiden ukrainalaisten tarpeisiin. Millaisia haasteita tulijoiden suuri määrä on asettanut paitsi kunnallisille palveluille, myös Etelä-Pohjanmaan maakunnalle? Lisäksi hankkeessa kartoitetaan myös sitä, minkälainen rooli kolmannella sektorilla on ollut kriisiin vastaamisessa ja miten ukrainalaiset ovat kokeneet maakunnan vastaanoton.

Vuoden 2023 aikana hanke julkaisee myös politiikkasuosituksia, joiden tarkoituksena on tarjota ajatuksia maakunnan resilienssin vahvistamiselle. Tavoite on nostaa maakunnan kriisinkestävyyttä ja sitkeyttä vastaavanlaisissa laajamittaisen maahantulon tilanteissa siten, että toiminta olisi ennakoivaa, kestävää ja eettistä sekä vastaanottavan alueen että tulijoiden näkökulmasta.

Aineisto (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Aineisto

Laadullinen haastatteluaineisto (n=25) kerättiin aikavälillä elokuu/2022 — helmikuu 2023. Aineistoon haastateltiin sekä ukrainalaisia että Etelä-Pohjanmaalla toimivia viranomaisia, kolmannen sektorin edustajia ja muita kriisin hallintaan osallistuneita tahoja. Tämän raportin pohjana oleva aineisto koostuu seuraavasti:

- Ukrainan pakolaisten haastattelut (16 haastateltua)
- Alueen viranomaisten ja muiden toimijoiden haastattelut (9 haastateltua)
- Tilastodata (Tilastokeskus ja Maahanmuuttovirasto)
- Media-aineisto (sanomalehdet)
- Muut aiheesta tehdyt tutkimukset ja selvitykset

Alueen toimijoiden haastattelut

Viranomaishaastatteluihin osallistui alueen kuntien työntekijöitä, kuten esimerkiksi maahanmuuttokoordinaattoreita. Tämän lisäksi haastateltiin Seinäjoen vastaanottokeskuksen toimijoita sekä vapaaehtoisjärjestöjen ja seurakuntien edustajia. Hankkeessa on tehty myös muutamia asiantuntijahaastatteluita, joiden kohteena ovat olleet Maahanmuuttoviraston ja Suomen pakolaisavun asiantuntijat.

Aineisto (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Ukrainalaisten haastattelut

Tilapäisen suojelun piirissä olevat ukrainalaiset haastateltiin heidän omalla äidinkielellään joko ukrainaksi tai venäjäksi. Jotta haastateltaviin syntyisi mahdollisimman luottamuksellinen suhde, haastattelijana toimi ukrainalaissyntyinen, mutta Suomessa asuva tutkimusryhmän jäsen. Ottaen huomioon, että pääosa ukrainalaisista on naisia ja lapsia, oli eduksi, että haastattelija oli perheellinen nainen. Haastattelija myös käänsi haastatteluaineiston suomeksi muun tutkimusryhmän käyttöön.

Haastatteluun osallistuneet olivat pääosin perheellisiä naisia, jotka olivat haastatteluhetkellä oleskelleet maassa noin 4 kuukautta. Tyypillinen haastateltu oli noin 34-vuotia nainen, jolla oli mukanaan Suomessa vähintään yksi perheenjäsen, tyypillisesti päiväkoti-/kouluikäinen lapsi tai oma vanhempi. Äidinkieleltään haastatellut olivat pääosin ukrainankielisiä, vain kolme ilmoitti äidinkielekseen venäjän. Miehiä haastatelluissa oli vain kaksi.

Haastatellut olivat lähtöisin eri puolilta Ukrainaa, kuten esimerkiksi Kiovan, Harkovan ja Odessan kaltaisista suurkaupungeista, mutta myös pienemmistä hiilikaivoskaupungeista, kuten Myrnohrad tai Peršotravensk. Lähtöalueet eivät keskittyneet millekään tietylle alueelle, vaan haastatellut olivat lähtöisin sekä rintama-alueilta että muualta Ukrainasta. Lähtöalueet painottuivat kuitenkin Dnepr-joelle sekä siitä itään sijaitseville alueille (Dnipropetrovsk, Donetsk, Harkova, Kiova, Odessa, Tšerkasy, Vinnitsa, Zaporižžja ja Žytomyr).

II TAPAHTUMIEN KEHYS

Ukrainalaisten pako Eurooppaan | Tilapäisen suojelun direktiivi | Hyväksytyt pakolaiset |
Määränpäänä Suomi | Reitit ja saapuminen | Kohteena Etelä-Pohjanmaa |
Tulijoiden profiili | Suomalainen vastaanottojärjestelmä

Ukrainalaisten pako Eurooppaan

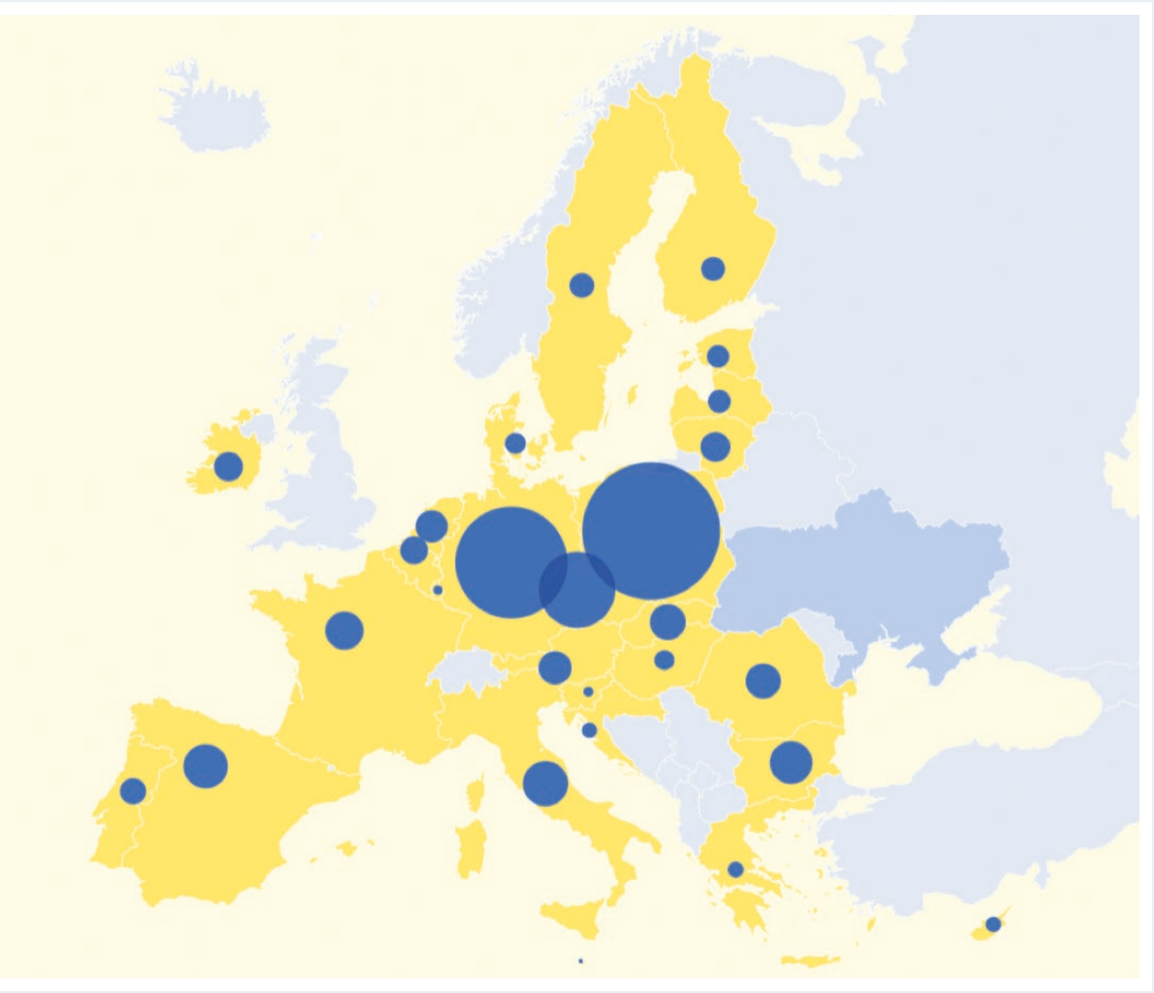

Kuva: United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR)

- 7 976 980 ukrainalaista paennut Eurooppaan (17.1.2023)
- 4 939 057 rekisteröitynyt tilapäiseen suojeluun EU-alueella (17.1.2023)
- Absoluuttisille luvuille mitattuna Puola, Saksa ja Tšekki ovat ottaneet vastaan suurimman määrän ukrainalaisia. Näihin maihin verrattuna ukrainalaisia on saapunut verraten vähän Pohjoismaihin ja Suomeen. Vastaanotettujen ukrainalaisten määrää on kuitenkin järkevintä tarkastella osuutena väestöstä. Alla olevassa taulukossa on joitakin osuuksia maittain.
  (yksiköt promilleina, eli 1 ‰ = 0,1 %)

Puola	n. 1,6 milj.	→	41 ‰ väestöstä
Saksa	n. 1 milj.	→	12 ‰ väestöstä
Tšekki	n. 0,5 milj.	→	46 ‰ väestöstä
Baltia	n. 150 000	→	25 ‰ väestöstä
Pohjoismaat	n. 175 000	→	6 ‰ väestöstä

Pohjoismaat ja Baltia

Viro	32 ‰ väestöstä	Norja	7 ‰ väestöstä
Liettua	26 ‰ väestöstä	Tanska	6 ‰ väestöstä
Latvia	19 ‰ väestöstä	Islanti	6 ‰ väestöstä
Suomi	**9 ‰ väestöstä**	Ruotsi	6 ‰ väestöstä

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Tilapäisen suojelun direktiivi

EU aktivoi 4.3.2022 tilapäistä suojelua koskevan direktiivin (2001/55/EY). Alun perin se on laadittu vuonna 2001 Länsi-Balkanin konflikteja ja pakkomuuttoa varten, mutta sitä ei ole käytetty koskaan aikaisemmin. Nimensä mukaisesti direktiivin tarkoituksena on mahdollistaa Euroopan unionin alueelle saapuneiden ihmisten tilapäinen suojelu "joukoittaisen maahantulon tilanteissa" ja edistää jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolista jakautumista.

Direktiivin myötä ukrainalaisille annettiin kansalaisuuden perusteella oikeus hakea tilapäistä suojelua mistä tahansa EU-maasta perinteistä turvapaikkaprosessia kevyemmässä prosessissa. Tilapäiseen suojeluun ilmoittautuneilla on välitön oikeus suojeluun, oleskeluun sekä työntekoon ja opiskeluun koko EU-alueella. Suomi hyväksyi direktiivin 7.3.2022.

Direktiiviä voidaan pitää reaktiona Ukrainan kriisin aiheuttamaan ukrainalaisten joukoittaiseen tuloon unionin alueelle. Samalla se kuitenkin on myös vahva poliittinen kannanotto: Kriisistä tehtiin näin myös koko Euroopan unionia koskeva turvallisuuskysymys, minkä ansiosta siihen liittyvät moraaliset asemoitumiset ja vastuut piirtyivät selvinä esiin kautta Euroopan. Tämä on vaikuttanut vahvasti ukrainalaisten vastaanottoon myös Suomessa.

Suomalaisesta näkökulmasta katsottuna tilapäisen suojelun direktiivissä on kyse myös rohkeasta maahanmuuttopoliittisesta kokeilusta. Ukrainalaiset saavat pakolaisten tavoin kansainvälistä suojelua, mutta heillä on samalla myös täysin avoin ja välitön työnteko-oikeus suomalaisilla työmarkkinoilla: he eivät tarvitse erillistä työlupaa, eivätkä he ole tarveharkinnan piirissä. Suomalaisen maahanmuuttopolitiikan historiaa vasten katsottuna tilanne on poikkeuksellinen. Vielä ei voida arvioida, miten tämä politiikkakokeilu tulee vaikuttamaan maahanmuuttopolitiikkaamme tulevaisuudessa.

Hyväksytyt pakolaiset (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Ukrainan kriisi eroaa luonteeltaan merkittävästi aiemmista tilanteista, kuten esimerkiksi vuoden 2015 pakolaiskriisistä. Keskeinen ero on kriisin eurooppalainen konteksti, joka näkyy esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

- **Kriisi nähdään toisin.** Ukrainan kriisi ymmärretään nyt pikemminkin turvallisuus- kuin pakolaispoliittisena kysymyksenä. Myös vuoden 2015 pakolaiskriisissä nähtiin sekä turvallisuus- että pakolaispoliittisia näkökulmia, mutta pintatasolle nousivat lähinnä eri maiden väliset riidat vastuunkannosta sekä EU:n ylläpitämä pakolaisiin liittyvä kriisipuhe. (Esim. Journal of Immigrant & Refugee Studies (2018), Volume 16, Issue 1—2.) Ukrainan kriisissä ukrainalaisten vastaanottoa ei koeta enää samalla tavalla kriisin ydinongelmana, vaan eurooppalaisten maiden välillä vallitsee yksimielisyys siitä, että kyse on ensisijaisesti Euroopan turvallisuudesta.

- **Kriisiä hoidetaan eri tavalla kuin ennen.** Ukrainalaiset saavat erityiskohtelua verrattuna muihin kansainvälistä suojelua hakeviin ryhmiin. Tämä edustaa selvää poikkeamaa siitä periaatteesta, että poliittisten näkemysten ei pitäisi vaikuttaa kansainväliseen suojeluun ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Taustalla vaikuttavat Euroopan turvallisuuspoliittiset huolet.

- **Tulijoiden kohtaaminen on erilaista kuin ennen.** Ukrainalaiset ovat eurooppalaisia; heidät nähdään sekä kulttuuriltaan että olemukseltaan kaltaisiksemme. Sen vuoksi rasismi tai kulttuurisen toiseuden kuvastot eivät rasita heidän vastaanottoaan, vaan päinvastoin, vastaanotto on ollut paikoin poikkeuksellisen lämmin.

Hyväksytyt pakolaiset (2/2)

Suomen kohdalla kriisin eurooppalainen konteksti näkyy esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

Ymmärrettävyys
Ukrainan kriisin syyt ja taustat ovat suomalaisille helposti ymmärrettävissä oman historiallisen kokemuksemme kautta (Venäjän hyökkäys itseään pienemmän naapurivaltion kimppuun). Suomalaisten solidaarisuus ja auttamishalu lienee ollut juuri tästä syystä vahva.

Yksimielisyys
Kriisin hallinnalla on ollut vahva eurooppalainen ohjaus ja sen vuoksi esimerkiksi kysymys ukrainalaisten vastaanotosta ja tukemisesta ei ole politisoitunut kansalliseksi keskusteluksi.

Toisintekemisen ikkuna
Vahva poliittinen yksimielisyys on avannut ikkunan aikaisemmasta poikkeaville maahanmuutto- ja kotouttamispoliittisille kokeiluille. Esimerkkejä tästä ovat hajautetun hallinnan periaatteella toimivat vastaanottokeskukset, ukrainalaisten mahdollisuus järjestää majoituksensa itse sekä Maahanmuuttoviraston luoma kuntamalli.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Määränpäänä Suomi

Sodan alkamisen jälkeen tilapäisen suojelun piiriin Suomessa on saattanut päätyä ainakin kolmella eri tavalla:

1. Omaehtoinen saapuminen (erityisesti sodan alussa).
2. Suomalaisten vapaaehtoisten toteuttamin kuljetuksin, esimerkiksi Puolan kautta.
3. Oleskelemalla Suomessa jo sodan alkaessa jonkin määräaikaisen oleskeluluvan perusteella (esimerkiksi työ-/opiskelupaikka Suomessa).

Vaikka suurin osa Suomessa oleskelevista ukrainalaisista on rekisteröitynyt tilapäisen suojelun piiriin, kaikki eivät ole kuitenkaan tehneet niin, vaikka he olisivatkin *de facto* paossa sotaa.

Suomen vetovoima ukrainalaisten keskuudessa perustuu maamme tarjoamaan hyvätasoiseen vastaanottojärjestelmään (esim. Nordic Council of Ministers 2022), työmahdollisuuksiin sekä fyysiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen.

- **Vastaanottojärjestelmä.** Suomalainen vastaanotto sekä vastaanottojärjestelmän tuki nähdään ukrainalaisten parissa yleisesti esimerkiksi Saksaa ja Ruotsia parempana. Muun muassa majoituksen järjestäminen on Suomessa helpompaa kuin Saksassa. Ruotsiin verrattuna ukrainalaisia tuetaan Suomessa suuremmalla vastaanottorahalla. Ukrainalaisten käsityksiin eri maiden välisistä eroista vaikuttavat paljon myös jaetut kokemukset ja joskus virheellisetkin huhut.

- **Työmahdollisuudet.** Ukrainalaiset ovat jo pitkään olleet suomalaisen kausityövoiman suurin yksittäinen ryhmä. Siten jo ennestään tutut työmahdollisuudet ovat olleet monille tulijoille keskeinen syy valita Suomi.

- **Suomella on maine turvallisena ja sosiaaliturvaltaan kehittyneenä maana.** Suomi tunnetaan ukrainalaisten parissa maana, jossa on ilmainen koulunkäynti, hyvä terveydenhoito sekä laaja sosiaalinen tasa-arvo. Myös NATO-jäsenyyden haku ja sen saaminen on saanut Suomen näyttämään entistä turvallisemmalta vaihtoehdolta.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Reitit ja saapuminen (1/2)

Ukrainalaiset ovat saapuneet Suomeen pääasiassa Puolan kautta. Kriisin alkuvaiheessa monet ukrainalaiset kokivat Puolan helppona valintana pakopaikaksi sen maantieteellisen läheisyyden, maiden aiempien suhteiden ja ukrainalaisille helposti ymmärrettävän kielen vuoksi. Kriisin pitkittyessä Puolan kuormitus on kuitenkin kasvanut merkittäväksi, esimerkiksi majoitukseen ja työmahdollisuuksiin liittyen, mikä on työntänyt myöhemmin saapuneita ukrainalaisia kauemmaksi, myös Suomeen asti.

Puolasta matka Suomeen on ollut ukrainalaisille verraten helppo. Tarjolla on ollut paljon vapaaehtoisten järjestämiä maksuttomia kyytimahdollisuuksia sekä Suomeen että myös moniin muihin Euroopan maihin.

Ukrainalaisia on saapunut Suomeen myös itärajan kautta Venäjältä, ennen kuin rajanylitystä tiukennettiin 30.9.2022. Suomen näkökulmasta katsottuna itäinen reitti Suomeen oli kuitenkin vähemmän käytetty kuin läntinen reitti EU:n kautta Suomeen.

Viranomaisten näkökulmasta katsottuna ukrainalaisten saapuminen Suomeen — joko omaehtoisesti tai vapaaehtoisten järjestämien kyytien avulla sekä usein ilman kontakteja suomalaisiin viranomaisiin — koettiin erityisesti kriisin alussa hallitsemattomana. Esimerkiksi vasta syksyllä 2022 kaikkien alueella oleskelevien ukrainalaisten asuinpaikka ja status oli viranomaisten rekistereissä.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Reitit ja saapuminen (2/2)

Ukrainalaisten saapumista Suomeen ja Etelä-Pohjanmaalle voidaan tarkastella neljässä eri vaiheessa:

1. Sodan alussa Suomeen saapui maassa jo oleskelevien ukrainalaisten perheenjäseniä, sukulaisia ja tuttavia.
2. Toisessa vaiheessa Suomeen saapui akuutissa suojelun tarpeessa olevia ukrainalaisia pääasiassa sota-alueilta. Heistä monilla oli todennäköisesti jokin olemassa oleva suhde Suomeen (esim. työ, sukulaiset).
3. Kolmannessa vaiheessa Suomi vakiintui kohdemaana ukrainalaisten valintojen kentällä (esim. tieto suomalaisen vastaanottojärjestelmän tarjoamista eduista levisi ukrainalaisten keskuudessa). Maahan alkoi saapua ukrainalaisia vailla aiempaa kosketusta Suomeen.
4. Neljättä vaihetta luonnehtii perheenyhdistäminen. Suomeen asettuneet ukrainalaiset pyrkivät kokoamaan perheitään paitsi Ukrainasta, mahdollisesti myös muualta Euroopasta.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Kohteena Etelä-Pohjanmaa

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Ukrainalaisten hakeutumista Etelä-Pohjanmaalle selittävät seuraavat neljä tekijää:

1. Työmahdollisuudet (esim. olemassa olevat suhteet suomalaisille työmarkkinoille ja kausityöhön).
2. Sosiaaliset suhteet (esim. Suomessa oleskelevat perheenjäsenet, sukulaiset ja tuttavat).
3. Eteläpohjalaisten vapaaehtoisten toiminta (esim. kuljetusten järjestäminen alueelle ja vapaaehtoisten antama tuki).
4. Sattuma.

Vuoden 2022 lopussa Etelä-Pohjanmaalla oli 1 746 ukrainalaista tilapäistä suojelua saavaa. Ukrainalaisten määrä Etelä-Pohjanmaalla on suuri. Verrattuna koko maakunnan vuotuiseen maahanmuuttoon, vuoden 2022 aikana saapuneiden ukrainalaisten määrä vastaa yli 3 vuoden kerralla toteutunutta kokonaismaahanmuuttoa (kts. Kuvio 1).

Ukrainalaisten suuri määrä kuormittaa merkittävästi maakunnan ja kuntien palveluverkostoa. Suuren tulijamäärän lisäksi kuormituksen taustalla vaikuttaa esimerkiksi se, että (1) maahanmuuttajien neuvonta- ja ohjauspalvelut ovat resursoitu kunnissa usein oletetun vuosittaisin tulijamäärän mukaan, ja että (2) humanitaarisen maahanmuuton kohdalla tuen ja palveluiden tarve on yleensä suurempi verrattuna opiskelu- ja työperustaiseen maahanmuuttoon.

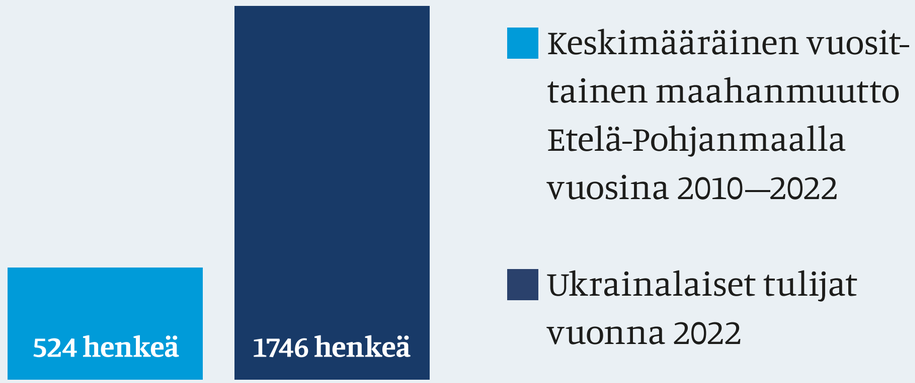

Kuvio 1. Keskimääräinen ulkomaalaisten maahanmuuttajien tulomäärää Etelä-Pohjanmaalle (2010—2021) verrattuna ukrainalaisten tulijoiden määrään vuonna 2022. Lähde: Tilastokeskus 2023.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Tulijoiden profiili

Suomesta oli vuoden 2022 loppuun mennessä hakenut tilapäistä suojelua lähes 47 000 henkeä. Profiililtaan Suomeen saapuneet ukrainalaiset ovat (Alho ym. 2022):

- Lasten kanssa saapunutta aikuisväestöä (noin 70 % täysikäisiä/noin 30 % alaikäisiä).
- Naisvaltaista väestöä (täysikäisistä noin 60 % naisia).
- Koulutettua väestöä, sillä todennäköisesti ukrainalaisten joukossa on huomattavan paljon sekä toisen asteen että korkea-asteen tutkinnon suorittaneita. Koulutustaustasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta olemassa oleva tieto vahvistaa tätä näkemystä (OECD 2023, 4; Svynarenko & Koptsyukh 2022, 16—17).

Etelä-Pohjanmaalle saapuneet ukrainalaiset vastaavat profiililtaan melko lailla Suomeen saapuneiden ukrainalaisten joukkoa. Heistä 66 % oli täysikäisiä ja täysikäisistä 68 % oli naisia (Maahanmuuttovirasto 2023a).

Suomalainen vastaanottojärjestelmä

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Ennen Ukrainan kriisin alkamista Maahanmuuttovirastolla oli Suomessa 27 vastaanottokeskusta, joista 20 oli täysikäisille ja 7 alaikäisille (helmikuu 2022). Vastaanottokeskusten paikkamäärä oli suhteellisen pieni (3 350) ja kapasiteetti riittävä, sillä vapaana olevia paikkoja oli noin 1 000 kappaletta. Verrattuna vuoden 2015 tilanteeseen suomalaisen vastaanottojärjestelmän kapasiteetti oli noin kymmenesosa silloisesta huippuluvusta. (Ilkka-Pohjalainen 25.2.2022.)

Ukrainan kriisin aikana vastaanottokeskusten määrää on lisätty merkittävästi ja vuoden 2022 lopussa niitä oli valtakunnallisesti 121 kappaletta ja yhteensä 28 648 paikkaa (Maahanmuuttovirasto 2023b). Valtakunnallisen vastaanottojärjestelmän kuormitus oli kuitenkin yhä pienempi kuin mitä se oli ollut vuonna 2015 (144 vastaanottokeskusta ja yhteensä 33 000 paikkaa), vaikka tulijoita on maassa nyt enemmän. Tämä johtuu siitä, että ukrainalaiset voivat halutessaan järjestää majoituksensa itse (nk. yksityismajoitus). Reilu kolmasosa (36 %) ukrainalaisista asuikin yksityismajoituksessa (Alho ym. 2022, 24).

Suhteessa tulijoiden määrään suomalainen vastaanottojärjestelmä kuormittuu nyt taloudellisesti vähemmän kuin vuonna 2015. Osa kuormitusta ja sen kustannuksia on siirtynyt tulijoiden kontolle, sillä yksityismajoituksen kustannukset maksaa majoittuja itse käytettävissä olevista varoistaan. Vastaanottokeskuksessa tai kuntamallissa majoittuvan asumiskulut maksaa vastaanottojärjestelmä.

On vaikea vielä sanoa, mitä vaikutuksia taloudellisen kuorman uudenlaisella jakamisella järjestelmän ja tulijoiden kesken on ukrainalaisten vastaanottoon ja heidän saamaansa suojeluun. Taloudellisen kuormituksen jakaantuminen ei myöskään tarkoita sitä, että Ukrainan kriisi ei olisi yhteiskunnallisesti kuormittava.

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

Viranomaisten viivästynyt vastaus |

Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten merkittävä rooli |

Uusi toimintamalli | Seinäjoen vastaanottokeskus

Viranomaisten viivästynyt vastaus (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Etelä-Pohjanmaalla kunnalliset toimijat kuvasivat kriisin alkuvaihetta "kaaoksen" kaltaisena tilanteena, jossa eri toimijat olivat epätietoisia omista rooleistaan ja vastuualueistaan. Kriisin alkuvaiheessa viranomaisille oli epäselvää esimerkiksi:

- Miten alueelle jo helmikuussa (ennen tilapäisen suojelun direktiiviä) tai sen jälkeen saapuneisiin ukrainalaisiin tulisi suhtautua.
- Kenen vastuulla/toimivallassa reagoiminen näiden ihmisten hätään ja perustarpeisiin on.
- Miten perustarpeisiin vastaaminen toteutetaan käytännössä.

Tilanteen yllätyksellisyyttä ja haastavuutta lisäsi, että ukrainalaiset saapuivat kuntiin hallitsemattomasti ja usein ilman alustavia viranomaiskontakteja. Useimmissa kunnissa ei ollut valmiussuunnitelmia, tai jos oli, niin ne eivät valmistaneet kuntia tämän kaltaiseen laajamittaiseen maahantuloon. Vaikka EU:n aktivoima tilapäisen suojelun direktiivi tarjosi viranomaisille yhtenäisen toimintamallin, sen käyttöönotto oli haastavaa.

Kuntien valmiuksissa vastaanottaa tulijoita oli suuria eroja. Osassa kuntia ei esimerkiksi ollut minkäänlaista aiempaa kokemusta pakolaisista ja heidän kohtaamisestaan. Toisissa kunnissa taas oli paremmat valmiudet ukrainalaisten vastaanottoon jo aikaisemmin toteutetun pakolaistyön vuoksi. Tällaisia kuntia olivat esimerkiksi Kauhava ja Seinäjoki. Kyvykkyys vastaanottoon oli jakaantunut epätasaisesti ja pistemäisesti eri puolille maakuntaa.

Kaikki viranomaiset eivät heti ymmärtäneet tilanteen poikkeuksellisuutta, laajuutta ja nopean reagoinnin tarvetta. Kriisinhallinnan asemesta kriisiin pyrittiin vastaamaan tavanomaisten byrokraattisten toimintatapojen keinoin. Osittain tätä selittää tilanteen yllätyksellisyys, sillä ensimmäiset sotaa pakenevat ukrainalaiset saapuivat Etelä-Pohjanmaalle vain muutamia päiviä sodan alkamisen jälkeen.

Viranomaisten viivästynyt vastaus (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Viranomaisten reagointia viivästi myös paikallisten valmiussuunnitelmien puute. Vuonna 2015 Maahanmuuttovirasto oli ottanut vahvan roolin ja tehnyt paikallisen tason valmiussuunnitelmista monin tavoin merkityksettömiä. Tämä kokemus hämärsi kuntien käsitystä oman ennakoinnin tarpeesta. Toisaalta, vuoden 2022 tilanne poikkesi suuresti vuodesta 2015. Etenkin kriisin alussa kyse oli itsenäisestä, hallitsemattomasta ja runsaasta alueelle saapumisesta. Sen kaltaisen tilanteen ennakointi ei ollut todennäköistä.

Tilanne saatiin viranomaisten haltuun syksyn alkuun mennessä, jolloin ukrainalaisten omatoiminen saapuminen alueelle oli tyrehtynyt ja vastaanotto tapahtui pääsääntöisesti viranomaistahojen kautta. Tilapäisen suojelun direktiivi oli pääosin omaksuttu kaikkien viranomaisten piirissä ja viranomaisten väliselle yhteistyölle oli luotu maakunnallinen koordinaatioryhmä ELY-keskukseen. Maakunnassa oli myös muodostunut tilannekuva siitä, missä ja millä statuksella maakunnassa oleskelevat ukrainalaiset olivat.

Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten merkittävä rooli (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Kansalaisjärjestöillä ja vapaaehtoisilla kansalaisilla (yhteiskunnallisen toiminnan kolmas ja neljäs sektori) oli merkittävä rooli kriisiin vastaamisessa. Etenkin alkuvaiheessa useat eri toimijat paikkasivat viranomaisten viivästynyttä reaktiota tehokkaalla ja nopealla toiminnalla.

Viranomaisten viivästyneen reaktion vuoksi järjestöt ja vapaaehtoiset joutuivat osallistumaan huomattavassa määrin ukrainalaisten asioiden järjestämiseen (esim. hätämajoitus, perustarpeista huolehtiminen, asuntojen kalustaminen ja tulkkaaminen).

Kyvykkäimmät toimijat olivat kriisinhallinnan etulinjassa järjestäen esimerkiksi turvallisia ja ammattimaisesti toteutettuja humanitaarisia kuljetuksia Suomeen, tulkkausta ja tarvikkeiden toimittamista Ukrainaan (esim. Operaatio Ukraina). Vapaaehtoisten järjestäytyneen toiminnan vaikutukset korostuivat erityisesti maakunnan pienemmissä kunnissa, joissa aiempia valmiuksia pakolaisten kohtaamiseksi ei juuri ollut (esim. SPR:n materiaalinen apu).

Viranomaisten ja vapaaehtoistoimijoiden yhteistyö osoittautui kuitenkin hankalaksi, sillä alueelliselle koordinaatiolle ei ollut tarvittavia valmiuksia. Tämän vuoksi järjestöjen ja vapaaehtoisten osaamista ei kyetty hyödyntämään niin hyvin, kuin olisi ollut mahdollista. Toisaalta koordinaation puute vaikutti myös siihen, että vapaaehtoistoiminnan kentälle ilmaantui omaehtoisia toimijoita, jotka aiheuttivat viranomaisten työlle usein enemmän haittaa kuin hyötyä (esim. väärän informaation levittäminen, viranomaisten vastuualueelle tuleminen, vaaratilanteiden aiheuttaminen). Koordinaation puutteesta johtuen vapaaehtoisten toimintaa ei kyetty tukemaan tarvittavalla suunnitelmallisuudella ja pitkäjänteisyydellä.

Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten merkittävä rooli (2/2)

Kriisin alkuvaiheessa järjestöt ja vapaaehtoiset kykenivät reagoimaan nopeammin kuin viranomaiset, koska niiden toiminta oli joustavaa, eivätkä ne olleet sidottuja määrättyihin prosesseihin ja byrokraattisiin rakennelmiin. Monilla toimijoilla oli myös viranomaisia enemmän kokemusta kriisinhallinnasta tai ne olivat saaneet koulutusta vastaaviin tilanteisiin, minkä vuoksi järjestöillä oli valmiudet toimia tehokkaasti ja nopeasti. Parempi koordinaatio viranomaisten puolelta olisi kuitenkin lisännyt toiminnan tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Uusi toimintamalli (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Kriisiin reagointi merkitsi viranomaisille sekä Suomessa että Etelä-Pohjanmaalla uuden toimintamallin nopeaa luomista ja omaksumista. EU-tason direktiivin kansallisessa ja alueellisessa tulkinnassa oli kuitenkin monia haasteita:

- Direktiivi ei kerro, miten se otetaan käyttöön yksittäisessä maassa siellä olemassa olevien lakien, hallinnollisten hierarkioiden ja palvelujärjestelmien puitteissa.
- Direktiivin alaisten ukrainalaisten asema hallinnon kohteina ja paikallisen palvelujärjestelmän asiakkaina oli alussa jäsentymätön ja tulkintaa vaativa. Heidän käsittelyään varten tarvittiin uusi toimintamalli.
- Toimintamallin uutuuden takia yksittäiset toimijat joutuivat edelleen odottamaan ohjeistusta tai sen tulkintaa joko valtakunnallisilta tahoilta (esim. Maahanmuuttovirasto, ministeriöt, Kuntaliitto) tai toisilta toimijoita.

Etelä-Pohjanmaalla uuden toimintamallin omaksumista vaikeutti moni seikka:

- **Hukattu aika.** Paikalliselta tasolta katsoen direktiivin aktivointi tapahtui myöhässä, sillä kriisi oli jo alkanut. Viranomaiset joutuivat samaan aikaan sekä omaksumaan uuden toimintamallin että ratkaisemaan tulijoiden perustarpeiden tyydyttämisen.

- **Muutoksen laajuus ja epätahtinen omaksuminen.** Uuden toimintamallin lisäksi haasteena oli myös se, että viranomaiset joutuivat opettelemaan uusia prosesseja ja usein rakentamaan uusia toimintaverkostoja muiden viranomaisten kanssa. Organisaatiot omaksuivat uuden toimintamallin eritahtisesti, mikä tuotti hankausta niiden väliseen yhteistyöhön.

Uusi toimintamalli (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

■ **Ongelmat järjestelmissä.** Uuden toimintamallin mukainen tekeminen törmäsi digitaalisiin järjestelmiin. Erityisesti suomalaisten henkilötunnusten sujuvaan saantiin liittyvät ongelmat jarruttivat viranomaisverkoston reagointinopeutta ja yhteistyökykyä. Ongelma kertautui, sillä puuttuva henkilötunnus oli ongelma useissa palveluissa (esim. verottaja ja pankit).

■ **Epävarmuus.** Toimintamallin uutuus tuotti epävarmuutta ja riskioton välttämistä. Viranomaiset päätyivät usein odottamaan lisäohjeita toimeen ryhtymisen sijaan. Tämä viivytti toimintaa edelleen.

Alueelliset toimijat jakaantuvat kriisiin reagoitaessa aloitekyvyn ja joustavuuden mukaan kolmeen ryhmään:

1. **Aloitteelliset ja joustavat**
   Humanitaariset järjestöt, vapaaehtoiset, eräät kuntien toimijat (esim. maahanmuuttokoordinaattorit) sekä eräät yksittäiset organisaatiot (esim. Seinäjoen MONI-info, Järviseudun ammatti-instituutti JAMI) ja yritykset (esim. Atria).
2. **Byrokraattiset mutta sopeutumiskykyiset**
   Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus ja Seinäjoen vastaanottokeskus.
3. **Byrokraattiset ja joustamattomat**
   Esimerkiksi TE-keskus, Kela, pankit, terveydenhoito ja sosiaalihuolto.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Seinäjoen vastaanottokeskus (1/2)

Sodan alkaessa helmikuussa 2022 Etelä-Pohjanmaalla ei ollut yhtään vastaanottokeskusta. Vuonna 2015 perustetut Seinäjoen (n. 100 paikkaa), Lappajärven (n. 250 paikkaa) ja Kauhavan (n. 400 paikkaa) vastaanottokeskukset oli tarpeettomana lakkautettu vuonna 2016, 2017 ja 2019 (Ilkka-Pohjalainen 3.3.2016 ja 28.12.2016 sekä 26.6.2019).

Keskeinen alueella vaikuttanut toimenpide oli Maahanmuuttoviraston maaliskuussa 2022 perustama Seinäjoen vastaanottokeskus. Sen vastuulla olivat kaikki tilapäistä suojelua Etelä-Pohjanmaalla hakeneet. Vastaanottokeskus toimi hajasijoitusmallilla: asiakkaat sijoitettiin keskuksen vuokraamiin asuntoihin. Lisäksi perustettiin hätämajoitusyksikkö ja yksityismajoituksessa olevien palvelupiste. Syksyllä perustettiin vielä laitosmainen sivutoimipiste (Törnävä). (Ilkka-Pohjalainen 16.3.2022 ja 11.4.2022 sekä 19.10.2022.)

Vastaanottokeskus hyväksyttiin alueella ilman soraääniä. Esimerkiksi asukkaiden vastustusta Kauhavan tapaan vuonna 2015 (Kelahaara & Mattila, 2017, 29—41) ei nyt ollut lainkaan. Vastaperustetun vastaanottokeskuksen toimintaa jarruttivat kuitenkin resursseihin ja yhteistyöhön liittyvät ongelmat:

- **Kuormitus.** Vastaanottokeskus kuormittui heti perustamisesta alkaen: majoituskapasiteetti oli täynnä jo toukokuun puolivälissä. Kuormitus näkyi esimerkiksi ohjauksen ja neuvonnan viivästymisenä.

- **Rekrytointi.** Osaavaa henkilökuntaa ei saatu rekrytoitua tarvittavalla tavalla, samalla kun vastaanottokeskuksen toiminta keskittyi pääosin toimintakapasiteetin kasvattamiseen. Tästä syystä vastaanottokeskukselle kuuluvaa perustyötä (esim. ohjaus ja neuvonta) ei saatu toteutetuksi toivotulla tavalla.

- **Paikalliset korkeat odotukset.** Kriisinhallinnan alueellisena ydintoimijana Seinäjoen vastaanottokeskukseen kohdistui alusta lähtien paljon odotuksia, joista osa oli epärealistia. Odotukset tuottivat haasteita yhteistyölle paikal-

Seinäjoen vastaanottokeskus (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

listen toimijoiden kanssa. Yhteistyön ongelmat näkyivät ongelmina kommunikaatiossa (tarpeet ja odotukset) sekä epäselvyytenä rooleissa (vastuut ja tehtävät yhteistyössä).

Vastaanottokeskuksen korkea kuormitus jatkui läpi vuoden. Siihen vastattiin nostamalla kesällä kapasiteettia sekä perustamalla syksyllä jo edellä mainittu laitosmainen sivutoimipiste Törnävälle. Kapasiteettia oli vuoden 2022 lopulla seuraavasti: Seinäjoki 300, Törnävä 250 ja hätämajoitusyksikkö 150 (Maahanmuuttovirasto 2023b).

Ottaen huomioon ukrainalaisten korkean määrän Etelä-Pohjanmaalla, vastaanottokeskuksella on ollut merkittävä rooli kriisiin vastaamisessa alueella. Sen sijaan yhteistyö paikallisen viranomaisverkoston kanssa (tiedonjako, toiminnan kehittäminen) on kuitenkin jäänyt toivottua ohuemmaksi.

IV TILANNEKUVA

Pitkittynyt kriisi | Asuminen | Työllistyminen |
Työllistymisen esteet | Kotoutuminen | Lasten hyvinvointi

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Pitkittynyt kriisi

Kriisin pitkittyessä alueellisen toiminnan kärjen tulee siirtyä vastaanotosta kotoutumiseen ja sen parhaaseen mahdolliseen tukemiseen. Tämä on sopusoinnussa myös tilapäisen suojelun direktiivin tavoitteiden kanssa. Ottaen huomioon tulijoiden profiilin (naiset ja lapset) tämä tarkoittaa ainakin seuraavia asioita: asuminen, työllistyminen, kotoutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja lasten hyvinvoinnin varmistaminen.

Kunnilla on palveluineen keskeinen rooli ukrainalaisten kotoutumisessa. Esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa tarjoavat maahanmuuttajapalvelut, koulut ja päiväkodit, terveys- ja sosiaalipalvelut, maahanmuuttajille suunnatut työllistymispalvelut ja erilaiset maahanmuuttajien kohtaamispaikat ovat kaikki keskeisiä. Toiminnan tavoite tulisi olla ukrainalaisten oman itsellisen elämän mahdollistaminen maakunnassa.

Kotoutumisen vastuualueet ovat laajat. Toimijoihin lukeutuvat myös valtion paikalliset edustajat ja alueelliset toimijat. Myös työnantajien ja yksityisen sektorin panosta tarvitaan ja edelleen myös kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten toimintaa.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Asuminen (1/2)

Vuoden 2022 lopussa Etelä-Pohjanmaan tilapäistä suojelua saavista lähes neljännes (23 %) asui vastaanottokeskuksen järjestämässä majoituksessa ja kuntamallin majoituksessa asui puolet (50 %). Reilu neljännes (27 %) ukrainalaisista asui yksityismajoituksessa, eli oli järjestänyt asumisensa itse (Maahanmuuttovirasto 2023a). Ukrainalaisia asui joka puolella maakuntaa.

Valtakunnallisesti vertailtuna kuntamallin ja yksityismajoituksen yhteenlaskettu osuus Etelä-Pohjanmaalla on huomattavasti korkeampi (77 %) kuin keskimäärin muualla Suomessa (47 %). Erityisesti kuntamallin mukaisen asumisen osuus on Etelä-Pohjanmaalla suurempi kuin useimmissa muissa maakunnissa, joissa se on tyypillisesti noin 10 % (Maahanmuuttovirasto 2023a; Alho ym. 2022, 24). Tämä kertoo ainakin välillisesti maakunnan tahtotilasta: ukrainalaiset on toivotettu tervetulleeksi ja heidän halutaan jäävän kuntalaisiksi.

Ukrainalaisten suuri määrä maakunnassa aiheuttaa paikallista asuntopulaa. Esimerkiksi Seinäjoella vuokra-asuntojen kysyntä on suurempi kuin vapaiden asuntojen määrä. Epäsuhta nostaa vuokran hintaa. Se tuottaa myös tilanteen, jossa paikalliset asukkaat tai muualta Suomesta muuttavat (esim. opiskelijat) ja ukrainalaiset (sekä kuntamajoitetut että yksityismajoittuvat) kilpailevat samoista asunnoista.

Asuntopulan seurauksena ukrainalaisten majoittumisessa on ollut myös joitakin epäkohtia. Ukrainalaiset ovat esimerkiksi saattaneet majoittua asuntoihin, joita ei ole tarkoitettu ympärivuotista asumista varten (esim. kesämökit). Asuntopula ja heikkotasoinen asuminen (esim. väliaikaiset asumukset) voivat altistaa esimerkiksi sairauksille tai hyväksikäytölle.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Asuminen (2/2)

Maahanmuuttovirasto loi asumisen kuntamallin helpottamaan ukrainalaisten asumisen haasteita ja sen tuottamaa pistemäistä alueellista kuormitusta. Toisaalta alueella on huomattu, että kuntamalliin sisältyy myös resurssien käytön tehottomuutta. Osassa kuntia kuntamallin tarjoamia taloudellisia resursseja on käytetty esimerkiksi asukkaiden lukumäärään nähden liian suuriin ja hintaviin asuntoihin, eikä resursseja ole riittänyt enää muuhun vastaanotossa tarvittavaan toimintaan. Tässä vaaravyöhykkeessä ovat Etelä-Pohjanmaalla erityisesti pienet kunnat, joissa väestöä, taloudellista liikkumavaraa ja kokemusta pakolaisten vastaanotosta on vähän.

Työllistyminen (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Ukrainalaisten työllistymisen mahdollisuudet Etelä-Pohjanmaalla ovat lähtökohtaisesti hyvät:

- Yleinen koulutustaso on Ukrainassa melko korkea, mikä näkyy sekä Suomeen saapuneiden ukrainalaisten joukossa (Alho ym. 2022, 29) että myös Etelä-Pohjanmaalla toteutetuissa haastatteluissa.
- Monilla Etelä-Pohjamaalle saapuneista ukrainalaisista on todennäköisesti jo valmiiksi jokin yhteys paikallisiin työmarkkinoihin maakunnan kausityön kautta. Tämän lisäksi Etelä-Pohjanmaalla on myös paljon sellaisia aloja, joille on mahdollista työllistyä ilman suomen kielen taitoa (esim. erilaiset maahanmuuttajavaltaiset alkutuotannon tehtävät).
- Ukrainalaiset ovat julkisuudessa näyttäytyneet erittäin motivoituneina työntekoon ja on todennäköistä, että he eivät kohtaa suuria sopeutumishaasteita suomalaiseen työelämään ja kulttuuriin asettumisessa.
- Ukrainalaisten vastaanotto Etelä-Pohjanmaalla on hyvä ja osa yrityksistä on jo palkannut ukrainalaisia. Kriisin myötä myös kynnys vähän suomen kieltä puhuvan työvoiman palkkaamiseksi todennäköisesti laskee.

Etelä-Pohjanmaan työvoimapula kohdistuu erityisesti soiaali- ja terveysalaan sekä erilaisiin suorittavan työn tehtäviin (esim. ravintolatyö, rakennusala, teollisuuden kokoonpano- ja prosessityö, kuljetusala sekä maataloustyö) (Etelä-Pohjanmaan ammattibarometri, II / 2022). Todennäköisesti ukrainalaisten osaaminen ja alueellinen työvoimatarve kohtaavat kuitenkin vain osittain.

Työllistymisen haasteet ja alueellinen kohtaanto-ongelma tulivat esiin myös haastatteluissa. Useat kertoivat etsivänsä työtä, mutta vain alle puolet (7 haastateltua) oli työllistynyt. Nämä työpaikat olivat tyypillisesti väliaikaisia ja olivat maataloudessa, siivousalalla tai muita suorittavan tason tehtäviä. Parhaiten työllistyivät peruskoulun tai keskiasteen koulutetut. Korkeakoulutetuista vain muutama oli työllistynyt, mutta hekään eivät olleet työllistyneet koulutustaan vastaavaan työhön. Osa haastateltavista myös il-

Työllistyminen (2/2)

moitti, etteivät he halua työllistyä aloille, jotka eivät vastaa heidän omaa koulutustaan.

Ukrainalaisten työllistymiseen liittyvä kohtaanto-ongelma on kuitenkin perinteistä sektorinäkökulmaa laajempi. Joukoittaisen maastapaon seurauksena ukrainalaiset ovat päätyneet vastaanottaviin yhteiskuntiin varsin satunnaisesti. Heidän osaamisensa, koulutuksensa tai preferenssinsä eivät välttämättä kohtaa vastaanottavien alueiden luonnetta, mahdollisuuksia tai työvoimatarpeita. Esimerkiksi suurkaupungista maaseutumaiseen kuntaan saapunut henkilö ei todennäköisesti tarkoituksenmukaisella tavalla kykene hyödyntämään osaamistaan uudessa ympäristössään, vaikka työpaikkoja olisikin tarjolla.

Etelä-Pohjanmaalle saapuneet ukrainalaiset eivät todennäköisesti ole "nopea täsmälääke" maakunnan työvoimapulaan. Sen vuoksi heitä ei pidä nähdä pelkästään työvoimatarpeen tyydyttäjinä, vaan tästä poiketen myös resurssina, jonka osaaminen voi hyödyttää paikallisen elinkeinoelämän kehittymistä. He tuovat alueelle uutta osaamista, joka hyödynnettynä tuottaa uudenlaista taloudellista toimintaa ja parhaimmillaan muokkaa alueen elinkeinorakennetta myönteisesti.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Työllistymisen esteet (1/3)

Vaikka ukrainalaiset ovat pääsääntöisesti hyvin kouluttautuneita ja hyvin motivoituneita, heidän työllistymisen esteet ovat samankaltaisia kuin muillakin humanitaarisilla muuttajilla. Selvityksessä esille nousseita syitä ovat esimerkiksi:

- **Kielitaitoon liittyvät tekijät.** Ukrainalaiset eivät osaa suomea ja heidän englannin kielen taitonsa on usein heikko. Tämä vaikeuttaa työllistymistä merkittävästi. Ukrainalaiset näkevät usein itsekin kielitaidon keskeisimpänä esteenä työllistymiselle.

- **Koulutuksen ja osaamisen puute.** Hyvästä koulutustasosta huolimatta ukrainalaisten työllistymisen esteenä voi olla suomalaisilla työmarkkinoilla tarvittavan koulutuksen/ammattipätevyyden puute. Syynä voi olla esimerkiksi ero maiden koulutusjärjestelmien ja työmarkkinoiden sekä niitä sääntelevien määräysten välillä. Ukrainalaisten käsitys suomalaisista työmarkkinoista voi myös olla ohut, eikä niille vieviä erilaisia polkuja kyetä näkemään selvästi.

- **Kriisin tilapäisyys.** Tilapäiseen suojeluun perustuva oleskelu- ja työlupa koetaan tulevaisuuden kannalta epävakaana. Pitkäaikaista sitoutumista ja resursseja vaativan uuden ammatin/työuran käynnistämistä vieraassa maassa ei nähdä kannattavana, jos oleskeluluvan pysyvyys ei ole varma.

- **Vastaanottojärjestelmän luomat kannustinloukut.** Vastaanottojärjestelmä luo taloudellisia kannustinloukkuja kahdella tavalla: asumisen rahoittamisessa ja vastaanottorahan suuruuden vaihtelussa. Yksityismajoituksessa oleva maksaa asumiskulunsa itse, kun taas vastaanottokeskuksen järjestämän tai kuntamallin majoituksen piirissä olevien asumiskulut maksaa vastaanottojärjestelmä. Vastaanottorahan määrä riippuu rahaa saavan aikuisen perheen koosta. Nämä seikat aiheuttavat sen, että henkilön ei ehkä ole taloudellisesti kannattavaa työllistyä. Vastaanottoraha voi olla niin runsas, että tarjolla oleva palkka ei nosta merkittävästi tuloja pelkkään vastaanottorahaan verrattuna. Yksityismajoittujalle pakollisten menojen (esim. asunto) jälkeen käteen jäävä palkka voi olla kilpailukyvytön vastaan-

Työllistymisen esteet (2/3)

ottorahaan verrattuna. Asetelmaa terävöittää tarjolla oleva työ, josta maksettava palkka on usein matala. Etelä-Pohjanmaalla ukrainalaisten tiedetään luopuneen jo saavutetusta työpaikasta, koska vastaanottojärjestelmän piirissä eläminen on koettu helpommaksi ja taloudellisesti kannattavammaksi.

■ **Naisten suuri hoitotaakka ja heidän koulutustaustansa.** Suurin osa Etelä-Pohjanmaalle saapuneista täysikäisistä ukrainalaisista on naisia, joilla usein on mukanaan lapsia tai vanhuksia: alueella tulleista ukrainalaisista lasten ja vanhusten osuus on 39 % (Maahanmuuttovirasto 2023a). Suuren hoitotaakan vuoksi naisten voi olla vaikea hakeutua työhön ja siirtyä työmarkkinoille, mikä ilmiö on havaittu myös Virossa (Sõjapõgenike küsitlusuuring 2023). Tämän lisäksi naisten työllistymistä saattaa vaikeuttaa se, että heidän koulutuksensa ei useinkaan liity suorittavaan työhön, vaan joukossa on paljon esimerkiksi sairaanhoitajia ja opettajia, joiden nopea työllistyminen ammatteja koskevan sääntelyn vuoksi on vaikeaa.

■ **Työpaikkojen rajoitettu määrä.** Erityisesti pienissä kunnissa työpaikkojen määrä on rajoitettu ja niistä kilpailevat usein myös kuntien omat asukkaat. Ukrainalaisten suhteellinen määrä pienissä kunnissa saattaa olla niin suuri, että heidän työllistämisensä on vaikeaa.

■ **Etelä-Pohjanmaan työmarkkinoiden alhainen kansainvälisyys.** Vaikka alueella on työvoimapula, systemaattisia yrityksiä hyödyntää ukrainalaisten tarjoamaa työvoimaa ei ole työnantajien taholta vielä nähty. Työmarkkinoiden vähäisen kansainvälisyyden takia työnantajat voivat kokea, että ukrainalaisten palkkaaminen, perehdyttäminen ja ohjaaminen ovat aikaa vaativaa ja vaikeaa. Työnantajat saattavat myös antaa hyvälle suomen kielen taidolle turhan korostuneen merkityksen.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Työllistymisen esteet (3/3)

Ottaen huomioon ukrainalaisten suuren määrän Etelä-Pohjanmaalla olisi hyvä pohtia sitä, voidaanko ukrainalaisten työllistymistä edistää olemassa olevan järjestelmän puitteissa, vai olisiko alueella syytä kehittää erityisiä heille tarkoitettuja polkuja sekä muuta työllistämistä edistävää toimintaa (esim. mentorointi, työpaikkakumppanuudet). Myös ukrainalaisten oma yhteisö tulisi ottaa mukaan työllistämisen esteitä purettaessa.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Kotoutuminen (1/2)

Muiden maahanmuuttajien tavoin ukrainalaiset tarvitsevat sekä paikallista (Etelä-Pohjanmaa) että yleistä (suomalainen yhteiskunta) kotoutumista. Ukrainalaisten kotoutumistyötä edistävät ja estävät esimerkiksi seuraavat tekijät:

■ **Alueen kotoutumispalvelut on mitoitettu tavanomaisen vuotuisen tarpeen mukaan.** Se on arviolta korkeintaan viidesosa vuoden 2022 lopun tarpeesta. Tavanomainen vuotuinen maahanmuutto alueelle on noin 500 henkeä, nyt tämän päälle alueella on noin 1 800 ukrainalaista.

■ **Ukrainalaisten kotoutumishalu on korkea.** Ukrainalaiset ymmärtävät suomen kielen merkityksen työllistymisen, kotoutumisen ja pysyvän jäämisen kannalta. He eivät halua eristäytyä omaan yhteisöön, vaan haluavat tutustua paikallisiin ja olla tekemisissä heidän kanssaan. Monet kokevat painetta valita työn ja kielikoulutuksen välillä (lyhyen vs. pitkän tähtäimen hyöty). Vapaaehtoisten järjestämällä toiminnalla sekä kohtauspaikoilla voi olla merkittävä vaikutus kotoutumiseen.

■ **Kielikoulutuksen tarjontaa on maakunnassa lisätty, mutta sitä tarvitaan edelleen lisää.** Kielikoulutusta on maakunnassa lisätty hyvin ja sitä on järjestetty myös pienissä kunnissa. Kielikoulutus ei ole enää yhtä vahvasti alueellisesti keskittynyttä ja TE-toimiston asiakkaille suunnattua kuin ennen Ukrainan kriisiä. Ukrainalaisten tarpeet ja mahdollisuudet osallistua kuitenkin vaihtelevat, eikä kaikkia halukkaita välttämättä saavuteta virallisten palvelupolkujen kautta. Siksi edelleen on tarve lisätä eritasoista ja eri tavoin järjestettyä kielikoulutusta.

■ **Saavutettavuus on haaste.** Ukrainalaiset asuvat eri puolilla maakuntaa ja etäisyydet ovat pitkiä. Lisäksi he ovat naisia, joilla ei välttämättä ole ollut ajokorttia Ukrainassakaan. Vähäiset tulot rajoittavat oman auton omistusta ja käyttöä sekä maksullisen julkisen liikenteen käyttöä. Tämän lisäksi maakunnan julkisen liikenteen verkosto on ohut. Kaikki tämä kumuloituu kieli- ja kotoutumiskoulutuksen erityiseksi maakunnalliseksi haasteeksi, joka painottuu pieniin ja syrjäisimpiin kuntiin.

Kotoutuminen (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

■ **Hoitotaakka ja jaksaminen.** Ukrainalaisten halukkuuteen osallistua kieli- ja kotoutumiskoulutukseen vaikuttaa myös heidän kokemansa hoitotaakka ja jaksaminen. Monilla alueelle saapuneista naisista on lapsia tai vanhempia hoidettavanaan, minkä vuoksi he eivät välttämättä ehdi osallistua kielikoulutukseen. Osa saattaa pitää väliaikaistakin työllistymistä ensisijaisena siten, että heillä ei jää aikaa kielen oppimiselle, mikä viime kädessä heikentää heidän asemaansa työmarkkinoilla. Kriisistä johtuen moni on myös henkisesti väsynyt ja kokee sopeutumisstressiä, minkä vuoksi heidän voimansa eivät välttämättä heti riitä koulutukseen osallistumiseen. Heidän kohdallaan tarvitaan matalan kynnyksen toimintaa ja heitä tukevien suhteiden luomista paikallisiin.

■ **Kaikki eivät näe suomen kielen opiskelua kannattavana sijoituksena.** Kriisin tilapäisyyden takia osa ukrainalaisista ajattelee, että suomen kielen opiskeluun ei kannata sijoittaa aikaa ja vaivaa (liian pieni kieli isossa maailmassa). Heille englannin kielen opiskelu näyttää kannattavammalle, sillä englannin kieli riittää alueella työllistymiseen ja siitä voi olla hyötyä vielä kriisin jälkeenkin.

Ottaen huomioon kriisin luonteen ja sen, että tilapäisen suojelun ansiosta ukrainalaisilla on poikkeuksellinen status suomalaisessa järjestelmässä (välitön oikeus työntekoon ja opiskeluun), tilanne on todennäköisesti otollinen uudenlaisille kotoutumistyön kokeiluille. Tällainen voisi esimerkiksi olla kotoutumis- ja kielikoulutuksen yhdistäminen työntekoon. Tällöin ukrainalaisten ei tarvitsisi tehdä valintaa työnteon ja kotoutumiskoulutuksen välillä.

Lasten hyvinvointi (1/3)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Etelä-Pohjanmaalle saapuneiden ukrainalaisten joukossa alaikäisten lasten osuus on suuri. Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on keskeinen osa onnistunutta vastaanottoa ja kotoutumista. Lasten hyvinvointi on merkittävää myös päätettäessä jäädäkö pysyvästi Etelä-Pohjanmaalle.

Ukrainalaisilla lapsilla on heidän vanhempiensa näin halutessa oikeus osallistua sekä varhaiskasvatukseen että koulutukseen.

- Varhaiskasvatuksen piirissä (alle 7-vuotiaat) ukrainalaisista lapsista oli korkeintaan puolet. Vuoden 2022 lopussa tämä tarkoitti noin 70—100 lasta. Heistä 28 lasta oli Seinäjoella ja alueen muissa kunnissa loput. Seinäjoen varhaiskasvatukseen osallistujista ukrainalaisten osuus oli noin 0,8 %. (Maahanmuuttovirasto 223c; Tiedonanto Aija-Marita Näsänen.)
- Maakunnassa oleskelevista kouluikäisistä lapsista (7—17-vuotiaat) lähes kaksi lasta kolmesta (63 %) oli koulussa. Vuoden 2022 lopussa perusopetuksen piirissä oli noin 250 ukrainalaista lasta. Heistä kaksi lasta viidestä (40 %, 100 lasta) oli Seinäjolla ja loput (60 %, 150 lasta) alueen muissa kunnissa. Seinäjoella perusopetuksen oppilaista ukrainalaisten osuus oli noin 1,4 %. (Maahanmuuttovirasto 223c; Tiedonanto Antti Takala.)

Kaikkia alueen lapsia ei ole tavoitettu koulunkäyntiin. Syyt saattavat liittyä kriisin koettuun tilapäisyyteen, epäluottamukseen tai siihen, että lapset käyvät etäyhteyksien avulla koulua Ukrainassa. Kotoutumisen näkökulmasta tämä saattaa aiheuttaa näille lapsille haittaa. Lasten hyvinvoinnin kannalta olisi hyvä tavoittaa myös nämä lapset ja tuoda heidät kouluopetuksen piiriin.

Ukrainalaisten lasten suuri määrä kuormittaa alueen kouluverkostoa. Esimerkiksi ennen Ukrainan kriisiä Seinäjoella oli vain yksi valmistavan opetuksen ryhmä ja siellä 13 maahanmuuttajataustaista oppilasta. Vuoden 2022 lopussa valmistavassa opetuksessa oli parhaimmillaan viisi ryhmää ja lähes 100 oppilasta, joista suurin osa ukrainalaisia lapsia.

Lasten hyvinvointi (2/3)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Kouluverkoston kuormitus on nostanut esiin esimerkiksi seuraavia haasteita:

- **Pula opettajista.** Valmistavan opetuksen ryhmiin on ollut vaikeuksia palkata päteviä erityisopettajia. Osin opettajapula koskee koko maata, mutta siihen vaikuttaa myös se, että suuret kaupunkiseudut kykenevät kilpailemaan opettajista paremmin (esim. vakinaiset työsuhteet). Etelä-Pohjanmaalla opettajapula viivästyttää lisääntyneeseen kuormitukseen vastaamista ja kuormittaa jo olemassa olevia ryhmiä.

- **Haasteet kielen oppimisessa.** Ukrainalaisten suuresta määrästä johtuen lapset keskittyvät valmistavan opetuksin ryhmiin ja täyttävät ryhmät yksipuolisella tavalla. Tämä hidastaa lasten suomen kielen oppimista, sillä ryhmien koostuessa pääasiassa ukrainalaisista, lasten ei tarvitse opetella käyttämään suomen kieltä.

- **Integrointihaasteet.** Ukrainalaisten suuresta määrästä johtuen myös lasten integrointi tavallisille luokille on haastavaa, sillä valmistavan opetuksen ryhmiä saattaa yksittäisessä koulussa olla suhteessa enemmän kuin tavallisia kantasuomalaisten lasten luokkia. Tämän vuoksi ukrainalaisia lapsia on pyritty siirtämään esimerkiksi toisiin lähikouluihin, mikä toisaalta saattaa tuoda lisähaasteita ukrainalaisten perheiden arkeen.

- **Alueen kuormitus keskittyy yksittäisiin kouluihin.** Pienempien kuntien lähi- ja kyläkouluissa ei välttämättä ole kokemusta maahanmuuttajataustaisista oppilaista ja heidän opetuksensa järjestämisestä. Tämän vuoksi ukrainalaisten lasten tuottama kuormitus keskittyy yksittäisiin kouluihin, kuten esimerkiksi Seinäjoen Marttilan kouluun, jossa on paremmat valmiudet järjestää valmistavaa ja maahanmuuttajataustaisten lasten opetusta.

Lasten hyvinvointi (3/3)

Maaliskuusta 2023 alkaen ukrainalaiset voivat hakea kotikuntaoikeutta. Mahdollisen kotikuntaan siirtymisen jälkeen oppivelvollisuusikäiset lapset tulevat koulunkäyntivelvollisiksi, minkä ansiosta osa nyt saavuttamattomista lapsista saattaa tulla koulunkäynnin piiriin. Varhaiskasvatus on edelleen vapaaehtoista.

Ukrainalaisten lasten hyvinvointi edellyttää toiminnan järjestämistä myös koulunkäynnin ulkopuolella. Monet ukrainalaiset perheet kaipaavat esimerkiksi sitä, että he voisivat löytää lapsilleen Etelä-Pohjanmaalta vastaavaa matalakustanteista kerhotoimintaa, kuin mikä on yleistä lasten kasvatuksessa Ukrainassa. Vaikka maakunnassa on monipuolisesti harrastusmahdollisuuksia lapsille, kustannukset ovat vastaanottorahan varassa eläville ukrainalaisperheille liian korkeat. Tässä mielessä erilaisten harrastus- ja urheiluseurojen osallistuminen ukrainalaisten lasten hyvinvoinnin tukemiseen on edelleen tärkeää.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

Saapuminen alueelle | Palvelujärjestelmän arki |

Ryhmien väliset suhteet | Koettu Etelä-Pohjanmaa

Saapuminen alueelle (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Ukrainalaisten näkökulmasta alueelle saapumisen suurin epäkohta liittyi kriisin alkuvaiheen viivästyneeseen viranomaisreaktioon. Ukrainalaisille se näkyi lähinnä tiedon puutteena ja turhina kiertoteinä.

■ **Epävirallinen vastaanotto.** Monien tulijoiden ensimmäinen vastaanottaja oli jokin ei-viranomaista edustava taho. Tällainen saattoi olla esimerkiksi oman maan kansalainen (tuttava tai sukulainen), vapaaehtoistyöntekijä tai suomalainen työnantaja. Epävirallisesti vastaanotettu jäi helposti kokonaan viranomaistiedotuksen ulkopuolelle. Lisäksi epävirallisen vastaanottajan tieto tulijan oikeuksista ja hänelle kuuluvista palveluista ei usein ollut viranomaiseen verrattavaa ja myös tiedon jakaminen saattoi olla satunnaista.

■ **Vapaaehtoisten korostunut rooli viranomaisiin verrattuna.** Vapaaehtoisilla ja järjestöillä oli ukrainalaisten vastaanotossa hyvin aikainen, näkyvä ja keskeinen rooli (esim. perustarvikkeiden jako, asuntojen kalustaminen). Siksi monet tulijat kokivat vapaaehtoiset ja järjestöt itselleen läheisemmiksi, kuin maakunnassa toimivat viranomaiset. Viranomaiset koettiin etäisemmiksi myös sen tähden, että heidän toimintansa on sääntöpohjaista ja byrokraattista, ja että viranomaisten toiminta alkoi vapaaehtoisten ja järjestöjen toimintaa myöhemmin. Tästä johtuen ukrainalaiset kokivat, että nimenomaan maakunnan asukkaat olivat ottaneet heidät vastaan ja auttaneet heitä.

■ **Väärät uskomukset ja turhat kiertotiet.** Ukrainalaisten saapumiskertomuksissa toistuivat usein alussa omaksutut väärät käsitykset ja niistä aiheutuneet turhat kiertotiet. Esimerkki väärästä käsityksestä on, että suomalainen yhteiskunta ei tue ukrainalaisia millään tavoin. Väärän käsityksen takia tulija oli saattanut esimerkiksi hakeutua töihin, hoitaa lapsiaan ja elää kuluttavissa olosuhteissa, kunnes vasta muutamaa kuukautta myöhemmin oli löytänyt viranomaisten ja virallisen vastaanottojärjestelmän pariin. Lisäksi monet ukrainalaisista tulivat alueelle omin päin ja viranomaistoiminnan aloituksen viivästyessä he löysivät palveluiden pariin usein vasta viiveellä.

Saapuminen alueelle (2/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

■ **Viranomaisneuvonnan vahvuus.** Pääsääntöisesti parhaiten palvelujen pariin löysivät kuitenkin ilman paikallisia kontakteja tulleet ukrainalaiset. He myös saivat paremmin neuvontaa, kun viranomaisten toiminta alueella alkoi. Olemassa ollut paikallinen kontaktiverkosto saattoi siis hidastaa palvelujen pariin ohjautumista. Syynä oli kontaktiverkoston viranomaisia huonompi tietous ja neuvontavalmius vastaanottojärjestelmään kuuluvista oikeuksista, velvollisuuksista ja palveluista.

Palvelujärjestelmän löytäminen oli toisinaan haastavaa ja tapahtui hitaasti. Erityisesti yksityismajoituksessa olleita oli vaikea tavoittaa ja saada palveluiden pariin.

Palvelujärjestelmän arki

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Ukrainalaiset ovat pääsääntöisesti tyytyväisiä saamiinsa palveluihin. Tyytymättömyys liittyy lähinnä palveluiden saatavuuteen ja niihin pääsyn hitauteen. Vaikka ukrainalaiset pitävät suomalaista vastaanottojärjestelmää hyvänä, he eivät aina täysin ymmärrä sen perusteita tai pidä sitä kaikissa olosuhteissa reiluna.

■ **Terveydenhoito.** Terveydenhoidon laatu koettiin hyväksi. Kuitenkin odotusajat hoitoon pääsemiseksi ovat pitkät ja ukrainalaiset kokivat, että heidän pitää ”taistella” saadakseen hoitoa. Erityisesti erikoislääkäreille pääseminen koettiin vaikeaksi ja viivästyneeksi. Haastateltujen joukossa oli henkilöitä, jotka olivat hoitoon pääsemisen vaikeuksista johtuen päätyneet käymään kotimaassaan esimerkiksi syöpähoidossa. Vaikeuden kokemusta voi osaltaan selittää erot Ukrainan ja Suomen terveydenhoitojärjestelmien välillä (Svynarenko & Koptsyukh 2022, 34).

■ **Lasten koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet.** Ukrainalaisten vanhempien odotukset ja koulujen toimintamallit eivät ole kohdanneet toisiaan. Erityisesti valmistavan opetuksen konsepti on koettu vieraaksi ja oppilaiden hidas eteneminen normaaleille luokille on aiheuttanut turhautumista vanhemmissa.

■ **Epäreilu järjestelmä.** Ukrainalaiset kokivat vastaanottojärjestelmän kohtelevan eri ukrainalaisryhmiä eri tavoin ja epäjohdonmukaisella tavalla. Esimerkiksi he, jotka jo sodan alkaessa oleskelivat alueella ja järjestivät asiansa itsenäisesti (yksityismajoitus, työ, muut kustannukset) saavat vastaanottojärjestelmässä vähemmän tukea verrattuina niihin, jotka tulivat alueelle kenties pelkästään sattuman vuoksi ja ilman työllistymis- tai kotoutumisaikeita. Ukrainalaiset kokivat, että itsenäisestä selviämisestä, alueeseen sitoutumisesta ja työpanoksen antamisesta ”rangaistaan” esimerkiksi vastaanottorahaa pienentämällä, kun taas heidät, jotka eivät tee mitään, palkitaan ylläpidolla ja vapaa-ajalla. Ukrainalaisten mielestä alueelle sitoutumisen tulisi johtaa vastavuoroisuuteen myös suomalaisen yhteiskunnan puolelta.

Ryhmien väliset suhteet

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Ukrainalaiset kokevat suhteet suomalaisiin ja muihin alueella oleviin ryhmiin pääsääntöisesti hyvinä. Sodan vuoksi heillä on kuitenkin vahva epäluottamus venäläisiin ja venäjätaustaisiin ryhmiin.

■ **Hyvät suhteet suomalaisiin.** Suhteet suomalaisiin koettiin hyviksi mutta tutustuminen ilman yhteistä kieltä oli vaikeaa. Henkilökohtainen tutustuminen paikallisiin koettiin vaikeaksi myös siksi, että suomalaiset ovat ukrainalaisia pidättyväisempiä. Myös lasten suhteet varhaiskasvatuksen ja koulun kautta tulleisiin uusiin tovereihin olivat pääsääntöisesti hyvät, eikä esimerkiksi ukrainalaisten lasten kiusaamista ole havaittu.

■ **Epäluottamus venäläisiin ja venäjätaustaisiin ihmisiin.** Sodasta johtuen ukrainalaisten suhteet venäläisiin ja venäjätaustaisiin ihmisiin ovat kylmät ja epäluottamuksen kalvamat. Etelä-Pohjanmaalla ukrainalaiset ovat kohdanneet venäjätaustaisia henkilöitä erityisesti tulkkeina ja kohtaamisiin on usein liittynyt epäilyksiä tahallisesta väärinkääntämisestä ja välinpitämättömyydestä. Tämän lisäksi venäjätaustaisia henkilöitä on kohdattu esimerkiksi viranomaisina ja koulunkäynnin ohjaajina. Koska venäläiset ovat Suomessa merkittävä vähemmistö, kohtaamisia ei voi välttää. Olisi kuitenkin tarpeellista huomioida sodan varjo näiden kohtaamisten yllä aina, kun se on mahdollista.

■ **Ukrainalaisyhteisön sisäiset kiistat.** Pakolaisuuteen liittyy aina myös sellaisia lieveilmiöitä, kuten vastaanottojärjestelmän vilpillinen hyväksikäyttö tai harmaan talouden harjoittaminen. Nämä ilmiöt jakavat myös ukrainalaisten yhteisöä. Suurin osa ukrainalaisista tuomitsee vilpillisen toiminnan, mutta joukossa on aina niitä, jotka pyrkivät etsimään tilanteesta henkilökohtaista hyötyä. Tämän lisäksi ukrainalaisten joukossa on myös venäjämielisiä ukrainalaisia, jotka ovat tukeneet Ukrainan aiempaa venäläismielistä hallintoa. He eivät ole näkyvä ryhmä, eikä heitä todennäköisesti ole Etelä-Pohjanmaallakaan paljon. Silti on selvää, että he voivat aiheuttaa kiistoja ukrainalaisyhteisön sisällä.

Koettu Etelä-Pohjanmaa

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Ukrainalaisten kokemuksia siivittää huoli ja epätietoisuus tulevaisuudesta, mutta yleinen kokemus maakunnan vastaanotosta on myönteinen.

- **Epävarma tulevaisuus.** Useimpien ukrainalaisten päällimmäisenä huolenaiheena on huoli Ukrainaan jääneistä perheenjäsenistä/sukulaisista. Myös suojelun tilapäisyys ja vaikeasti hahmotettava tulevaisuus aiheuttavat huolta.

- **Arjen raskaus.** Yleisesti ottaen arjen asioiden hoitaminen vieraassa maassa on raskasta ja heijastuu sekä vanhempien että lasten hyvinvointiin (sopeutumisstressi). Osalla ukrainalaisista on myös traumaattisia kokemuksia, jotka saattavat nousta pintaan vasta nyt, kun kriisin alkuvaihe on ohi ja elämä on ainakin näennäisesti tasaantunut.

- **Maakunnan vastaanotto näyttäytyy positiivisesti.** Kaikista käytännön vaikeuksista huolimatta ukrainalaiset näkevät Etelä-Pohjanmaan ja sen asukkaiden antaman avun tärkeänä ja arvokkaana. Vaikka maakunnalla on ollut vaikeuksia kriisiin vastaamisessa, nämä vaikeudet näyttäytyvät ukrainalaisille suhteellisesti pienempinä verrattuna kotimaan tilanteeseen.

- **Solidaarisuus ja auttamisen halu.** Ukrainalaisten haastatteluista välittyi viesti siitä, että maakunnan tärkein vastaanoton elementti on ollut henkinen. Vastaanoton merkityksellisimmät seikat olivat asukkaiden solidaarisuus ja auttamisen halu. Näistä muodostui ukrainalaisten kokemus siitä, että heidän hätäänsä ja tilannettaan ymmärretään.

VI TUNNISTETUT HAASTEET

Kriisinhallinnan kansallinen rajapinta |

Alueellinen yhteistyö ja toiminnan organisointi |

Digitaalisten järjestelmien jäykkyys kriisitilanteessa | Integraatio

Kriisinhallinnan kansallinen rajapinta

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Kansallisen ohjauksen puute tai sen epäselvyys aiheuttivat ennakoimattomuutta ja haasteita toiminnan alueelliselle organisoinnille.

- Haastatellut viranomaiset kokivat, että kriisinhallinnan johtamisjärjestelmä Maahanmuuttovirastosta alueellisten valtion virastojen kautta yksittäisiin kuntiin oli puutteellinen.

- Etelä-Pohjanmaan toimijat kokivat, että Maahanmuuttovirasto ei tehnyt tarpeeksi alueellista ennakoivaa yhteistyötä, eikä avannut omaa toimintaansa tarpeeksi läpinäkyväksi (esim. koettu ennakkotiedon puute Seinäjoen vastaanottokeskusta perustettaessa).

- Ennakoiva tieto Maahanmuuttoviraston toimista alueella olisi mahdollistanut sen, että kunnat olisivat kyenneet valmistautumaan ja nostamaan palveluverkostojensa kapasiteettia hyvissä ajoin (ohjaus ja neuvonta, koulut, päiväkodit, terveydenhoito).

- Ennakoimattomuus aiheutti viivettä toiminnan organisoimiseen alueellisesti.

Alueellinen yhteistyö ja toiminnan organisointi

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

1. Kriisintilanteeseen usein kiinteästi kuuluva shokkivaihe aiheutti toimijuuden puutetta kriisin alkuvaiheessa.

- Viranomaisten toiminnan organisointi ja vastuunjako olivat epäselviä aiheuttaen tiedotuksen puutetta.
- Kansalaisjärjestöjen ja vapaaehtoisten nopea reagointi ja toiminta paikkasivat viivästynyttä viranomaistoimintaa.

2. Alueen kyky reagoida yhtenäisesti ja nopeasti yllättäviin tilanteisiin oli vaatimaton puuttuvan johtajuuden ja yhteistyörakenteen vuoksi.

- Tilapäisen suojelun direktiivin käyttöönotto oli haasteellista alueellisen yhteistyön toimintamallin, toimijaverkoston ja johtajuuden puutteesta johtuen.
- Direktiivin tulkinta ja käyttöönotto toteutui kuitenkin operationaalisella tasolla (esim. maahanmuuttokoordinaattorit).

3. Seinäjoen vastaanottokeskuksen yhteistyötä alueen toimijoiden kanssa on haitannut sen suuri kuormitus, minkä vuoksi uuden direktiivin mukaiset tavoitteet eivät vielä ilmene sen toiminnassa.

- Vastaanottokeskuksen yhteistyö alueen toimijoiden kanssa on vielä toistaiseksi ollut melko ohutta.

4. Viranomaisten yhteistyö kolmannen ja neljännen sektorin kanssa oli koordinoimatonta ja siitä puuttui yhtenäinen käsitys toiminnan suunnasta ja laadusta.

- Vaikka vapaaehtoisten työllä oli merkittävä rooli kriisiin vastaamisessa, vapaaehtoisten koordinoimaton toiminta aiheutti myös epäjärjestystä ja lisäsi viranomaisten työtaakkaa.

Digitaalisten järjestelmien jäykkyys kriisitilanteessa

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Suomalaisen yhteiskunnan digitaaliset järjestelmät ja niiden rajapinnat jarruttivat viranomaisverkoston reagointinopeutta ja suorituskykyä.

- Suomalaisessa yhteiskunnassa keskeiset työntekoon, verotukseen ja asumiseen liittyvät viranomaispalvelut perustuvat vahvasti digitaalisiin järjestelmiin.

- Ukrainan pakolaisten laajamittainen maahantulo, usein ilman matkustusasiakirjoja, nosti esiin digitaalisten järjestelmien jäykkyyden poikkeusolosuhteissa.

- On tärkeää varmistaa, että asiakkaita joiden asiakkuus ja asiakkuuteen liittyvät tiedot saattavat olla puutteellisia järjestelmissä (pakolaiset), voidaan kuitenkin palvella tehokkaasti digitaalisten palvelujärjestelmien kautta.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Integraatio

1. Hajautetusta hallintaperiaatteesta johtuen osa alueella asuvista ukrainalaisista jää vaille heille kuuluvia oikeuksia ja palveluita.

- Erityisesti yksityismajoitukseen ja niin kutsuttuun kotimajoitukseen kuuluvat ukrainalaiset jäävät helposti palveluiden katveeseen.

2. Alueelle työllistyneiden ukrainalaisten eriarvoisuuden kokemukset kertovat vastaanottojärjestelmää vaivaavasta kannustinloukusta, eivätkä tue ukrainalaisten työmarkkinoille tähtäävää integraatiota.

- Monissa tapauksissa työnteosta saatu korvaus ei ole pakollisten menojen jälkeen merkittävästi suurempi kuin suomalaisen järjestelmän maksama vastaanottoraha.
- Vastaanottojärjestelmään sisältyvän kannustinloukun vuoksi osa ukrainalaisista on irtisanoutunut työstä ja pyrkinyt takaisin vastaanottojärjestelmän majoituksen piiriin.

3. Etelä-Pohjanmaan ohut julkisen liikenteen verkosto vaikuttaa ukrainalaisten asettumiseen ja integraatioon alueella.

- Ohut julkisen liikenteen verkosto vaikeuttaa ukrainalaisten mahdollisuuksiaan ottaa vastaan työtä, opiskella tai osallistua kotouttavaan koulutukseen.
- Liikkumisen vaikeus alueella heikentää pienten kuntien pitovoimaa.

VII LÄHITULEVAISUUS

Mahdollisuudet | Uhat

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Mahdollisuudet

Ukrainalaisten asettuminen alueelle tuo mahdollisuuksia:

- **Yli puolet suunnittelee jäämistä.** Kolme viidestä (60 %) on haastattelussamme ilmoittanut halukkuuden jäädä maakuntaan (myös alustavat arviot kuntiin siirtymisestä ovat myönteisiä). Koulutustaso ei näytä merkittävästi korreloivan jääntihaluun.

- **Jäämistä tukevat Suomen pitovoimatekijät ovat turvallisuus, puhdas luonto ja tasa-arvoinen yhteiskunta.** Etelä-Pohjanmaalla korostuvat erityisesti puhdas luonto ja turvallisuus. Tämän lisäksi Etelä-Pohjanmaalla ukrainalaisia saattavat pidellä paikalliset kausityön mahdollisuudet sekä lasten kotoutuminen alueelle.

- **Maakunnan kansainvälistymisen tukeminen.** Kriisin myötä pakolaisuuden käsite on saanut alueella uudenlaisia ja selvästi aikaisempaa laajempia merkityksiä. Kokemuksen kautta alueen paikallisväestö on tullut paremmin tietoiseksi humanitaariseen maahanmuuttoon liittyvistä mahdollisuuksista ja haasteista. Myös alueen työnantajat saattavat nähdä maahanmuuttajien potentiaalin aikaisempaa myönteisemmin. Viime kädessä ukrainalaisten vastaanottoon sekä tulijoiden ja paikallisten kohtaamiseen liittyvät myönteiset kokemukset voivat kerrostua positiivisella tavalla osaksi alueen itseymmärrystä. Ukrainan kriisin myötä alueen itseymmärrykseen jää myönteisiä kokemuksia ja merkityksiä, jotka vaikuttavat myönteisesti Etelä-Pohjanmaan identiteettiin ja tukevat maakunnan kansainvälistymispyrkimyksiä myös tulevaisuudessa.

Uhat (1/2)

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET
I HANKE
II TAPAHTUMIEN KEHYS
III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA
IV TILANNEKUVA
V UKRAINALAISTEN KOKEMUS
VI TUNNISTETUT HAASTEET
VII LÄHITULEVAISUUS
LÄHTEET

Kriisin pitkittyminen tuo mukanaan myös uhkia:

■ **Kuormituksen lisääntyminen.** Maahanmuuttovirasto ennakoi Ukrainan pakolaisten määrän kaksinkertaistuvan vuoden 2023 aikana. Tämän lisäksi lisääntyneet elinkustannukset vaikeuttavat pakolaisten tilannetta kaikkialla maakunnassa. Sen vuoksi vapaaehtoisten antama avun määrä on edelleen tärkeää. Keskitetty yhteistyö on tarpeellista avun varmistamiseksi myös pienemmissä kunnissa.

■ **Kuntiin siirtyminen.** Maaliskuusta 2023 lähtien yli vuoden maassa oleskelleet ukrainalaiset voivat siirtyä kuntien asukkaiksi. Tämä saattaa rasittaa kuntien palvelujärjestelmiä, sillä kuntiin siirtyvien määrä saattaa olla suuri aiheuttaen ruuhkia ja pullonkauloja. Onnistunut kuntiin siirtyminen edellyttää kunnilta aktiivista asuntojen hankintaa ja viranomaisilta tiivistä yhteistyötä ja tehokasta tiedotusta.

■ **Ukrainalaisten muuttoliike.** Kuntiin siirtyminen voi käynnistää ukrainalaisten muuttoliikkeen Suomessa, koska silloin he voivat valita asuinkuntansa vapaasti. Onko suurilla kaupunkiseuduilla enemmän vetovoimaa verrattuna Etelä-Pohjanmaahan, sillä siellä sijaitsevat laajemmat työmarkkinat ja opiskelumahdollisuudet? Entä mikä lopulta on lasten merkitys nykyisille asuinpaikkakunnille sitovana voimana?

■ **Ukrainalaisten passivoituminen.** Pidentyvä sota ja siitä johtuva pidentyvä pakolaisuus saattaa passivoida tukijärjestelmien ja avunannon varassa eläviä ukrainalaisia. Erityisesti vastaanottojärjestelmän taloudelliset kannustinloukut saattavat heikentää työllistymisen motivaatiota — jopa siinä määrin, että esimerkiksi maatalouden kausityötä jo tehneet eivät halua palata siihen työhön. Tämä saattaa johtaa tilanteeseen, jossa alueen työnantajat kohtaavat pulaa sesonkityöntekijöistä ja joutuvat hankkimaan tarvittavaa työvoimaa lyhyellä varoajalla, mikä voi olla haastavaa.

Uhat (2/2)

■ **Suomalaisten solidaarisuuden hiipuminen.** Suomessa Ukrainan kriisiä ja ukrainalaisia on vielä toistaiseksi tarkasteltu enimmäkseen idealisoidun hyvä—paha -asetelman pohjalta. Realistisempien näkökulmien omaksuminen saattaa vaikuttaa negatiivisesti suomalaisten haluun tukea Ukrainaa. Kriisin pitkittymisen ja lisääntyneen kuormituksen vuoksi ukrainalaisten tukeminen saattaa politisoitua myös Suomessa.

KESKEISET JOHTOPÄÄTÖKSET

I HANKE

II TAPAHTUMIEN KEHYS

III KRIISIN ALKUVAIHE ETELÄ-POHJANMAALLA

IV TILANNEKUVA

V UKRAINALAISTEN KOKEMUS

VI TUNNISTETUT HAASTEET

VII LÄHITULEVAISUUS

LÄHTEET

Lähteet

Kirjallisuus

Alho, Rolle, Eija Eronen, Mari Paljakka, Atte Penttilä, Jenni Simonen, Matti Välimäki & Tuija Väyrynen (2022). *Ukrainalaiset Suomessa 2022: Katsaus*. Helsinki: E2 Tutkimus, Sisäministeriö & SITRA.

Etelä-Pohjanmaan ammattibarometri, II / 2022. https://www.ammattibarometri.fi/vertailu.asp?maakunta=etelapohjanmaa&vuosi=22ii&kieli=. Katsottu 22.3.2023.

Ilkka-Pohjalainen: 3.3.2016 (Lappajärven vastaanottokeskus lakkautetaan), 28.12.2016 (Seinäjoen vastaanottoyksikön toiminta lopetetaan), 26.6.2019 (Kauhavan vastaanottokeskus sulkee ovensa), 25.2.2022 (Maahanmuuttovirastossa ja vastaanottokeskuksissa odotellaan — Paikkamäärä on kuudessa vuodessa pudonnut kymmenesosaan), 16.3.2022 (Seinäjoelle myös varsinainen vastaanottokeskus — Malli on erilainen kuin vuosina 2015—17), 11.4.2022 (Vastaanottokeskus saatiin pyörimään yhteistyöllä — Ukrainalaisille jaetaan apua ja tukea lukuisilla tavoilla), 19.10.2022 (Uusi 250-paikkainen vastaanottokeskus aloitti Seinäjoella — Ensimmäiset asukkaat saapuvat ehkä jo tällä viikolla).

Journal of Immigrant & Refugee Studies (2018). Volume 16, Issue 1—2.

Kelahaara, Marko & Markku Mattila (2017). *Onneen ei ole oikotietä tässä maassa: Kauhava ja Kauhavan vastaanottokeskus*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Maahanmuuttovirasto (2023a). *Tilastollinen tiedonanto 25.1.2023*.

Maahanmuuttovirasto (2023b). Toiminnassa olevat aikuisille ja perheille tarkoitetut vastaanottokeskukset 17.01.2023. https://migri.fi/documents/5202425/58477354/2022-06-27.pdf/fdee6a02-8f40-a69a-2341-cbd3a7baa-4eb/2022-06-27.pdf?t=1656488924087. Katsottu 20.1.2023.

Nordic Council of Ministers (2022). *Implementation of Temporary Protection for Refugees from Ukraine: A Systematic Review of Nordic Countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers.

OECD (2023). *What We Know About the Skills and Early Labour Market Outcomes of Refugees from Ukraine*. https://www.oecd.org/ukraine-hub/policy-responses/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine-c7e694aa/. Katsottu 23.1.2023.

Riukulehto, Sulevi & Katri Rinne-Koski (2015). Kuortanelaisten venäläissuhde historian syvärakenteena. Teoksessa Markku Mattila (toim.), *Aina liikkeessä: Liikkuvainen Pohjanmaa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 182—210.

Svynarenko, Arseniy & Anastasiya Koptsyukh (2022). *The Situation of Ukrainians in Finland Who Fled the War: Survey Results*. Helsinki: Ministry of the Interior.

Sõjapõgenike küsitlusuuring (2023). https://www.praxis.ee/tood/sojapogenike-kusitlusuuring/ . Katsottu 22.3.2023.

Tilastokeskus (2023e). Muuttoliike / 11a9 — Maahan- ja maastamuutto muuttomaan ja ikäryhmän mukaan maakunnittain, 1990—2021. https://pxweb2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__muutl/statfin_muutl_pxt_11a9.px.

Tiedonannot

Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, Seinäjoki (23.1.2023).

Antti Takala, sivistys- ja hyvinvointijohtaja, Seinäjoki (23.1.2023).

SIIRTOLAISUUS-
INSTITUUTTI